

The Project Gutenberg eBook of Sieluntaisteluita, by Mathilda Roos

This ebook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this ebook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you'll have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

Title: Sieluntaisteluita

Author: Mathilda Roos

Release date: October 31, 2011 [EBook #37895]

Language: Finnish

*** START OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK SIELUNTAISTELUITA ***

Produced by Tapio Riikonen

SIELUNTAISTELUITA

Kirj.

Mathilda Roos

Suomennos.

Porissa, Adolf Allardt.

Axel Bergbomin kirjapainossa 1889.

Kuukauden viimeinen torstai oli kauppaneuvos Rehnberg vainajan lesken vastaanottopäivä. Nyt, niinkuin ainakin, olivat hänen huoneensa vieraita täynnä. Jos jonkinlaista siellä löytyi, jos jonkin sukuista ja ikäistä; olivat tulleet kuuntelemaan soittoa ja esitelmää ja syömään emännän hyvää ruokaa.

Palvelija juuri tarjoili teetä, mutta eivät olleet vieraat vielä oikein "tuulella". Oli nimittäin se tukala hetki, jolloin seurustelu ei ole vielä ruvennut oikein "käymään", jolloin miesväki parveilee salissa, jolloin naiset istuvat tai seisovat jäykissä ryhmissä, ja keskustelu jauhaa raskaasti ja vastahakoisesti alkuun päästäkseen. Nämä hetket olivat aina tuskantunteja rouvalle, varsinkin kun hän joka kerran oli kutsunut muutaman uuden vieraan, jonkun kirjailijan, tiedemiehen tai matkustavaisen, jotka olivat outoja muulle seuralle ja vaikuttivat siis — käyttäen rouvan omaa sanaa — "painustavasti" toisiin. Mutta onnistuipa häneltä melkein aina poistaa tuo paino ja luoda kesteilleen noin hienonen värvivahdus. Yksi hänen kunnianhimonsa unelmista oli nimittäin saada olla Ruotsin madame Adam. Lakkaamatta hän käyskenteli vieraiden joukossa, esitteli, sovitti ryhmiä, vetäisi esille jonkun huomaamattoman olennon, herätti pienellä ystävällisellä pistosanalla välinpitämättömän näköisiä, — sanalla sanoen, joka paikkaan,

missä, vaan voi huomata hitautta, missä seurustelukoneen rattaat alkoivat ratista, sinne hän vuodatti muutaman pisaran suloutensa öljyä, joka pani koneen tasaiseen ja nopeaan vauhtiin.

Rouva oli joutunut leskeksi neljä vuotta sitte ja vasta miehen kuoltua hänen seurustelukykynsä ja rakkautensa tieteisin ja taiteisin oli puhjennut täyteen kukkaan. Sillä vaimona ollessa häntä ei koskaan käsitetty, ei tutuistakaan, koskapahan kauppaneuvos kuoli vähääkään aavistamatta että hänen vaimonsa lähetteli pieniä, nimettömiä lemmenlauluja sanomiin ja aikakauslehtiin ja että hän sielunsa syvyydessä piti itseään kohtalon ja aviollisen taakan masentamana runoilijahenkenä. Mutta kun kauppaneuvos kuoli, jättäen jälkeensä suuren omaisuuden, ja vaimonsa oli kaikella kunnialla häntä surrut sekä lähetelty läheisimmille ystäville omatekoisia painetuita hautaussäkeitä — silloin hän sai korvata kärsimyksensä ja vapaasti antautua ihailemaan taiteilijoita, tiedemiehiä ja kirjallisia neroja.

Tänä iltana oli rouva erinomattain säteilevä ja hellä. Kaupungissa oleskeli nimittäin parast'aikaa eräs kaunotieteen professori ja hän oli luvannut tulla kemuja korottamaan eräällä esitelmällä. Italiasta ja sen taideaarteista. Ja nyt käytti emäntä hyväkseen tuota arvostelulle altista hetkeä, jolloin koetettiin "tehdä tuulta" purjeisin; käyskenteli vieraitten keskellä voidellen keskustelukonetta tutunomaisilla kuiskeilla professorista ja professorin viisaudesta.

Tuolilla, soffan ja uunin välisessä sopukassa, istui vanhanpuoleinen, pitkä ja laiha nainen. Hän oli puettuna mustaan silkkipukuun ja hiuksissa oli viheriäinen nauha. Siinä oli neiti Berg ja ken vaan tunki kauppaneuvoksen rouvan, tunki myös hänen varjonsa neiti Bergin. Hän oli etäistä sukua rouvalle, kävi hänen luonaan melkein joka päivä, kertoi mitä kaupungilla sanottiin rouvan iltamista ja huvitti sekä itseään että muita höystäen leikkipuheillaan kauppaneuvoksen rouvan omituisuuksia.

Sillä jos rouva oli typerä ja haaveellinen, niin oli neiti Berg siihen sijaan sukkelasuinen ja terävä ja joka kerran joutui hänen ivansa esineeksi, sen ei ollut helppo puhdistautua naurun alaisuudesta. Ei sen puolesta, että kaikki neiti Bergin sanat olivat erittäin sukkeloita, mutta hän, niinkuin moni muu, joka on saanut sanasepän nimen, vallitsi ihmisten nauruhermoja. Ja tehdessään ivallisia hyökkäyksiään hän niin veitikkamaisesti iski silmää, ikäänkuin salaperäisessä liitossa ollen, että puhuteltu olisi tuntunut mielessään typerältä, ellei rämähtänyt nauruun.

"Katsokaas nyt tuota Beata kultaa", hän kuiskasi naapurilleen puristaen kiinni toisen silmänsä ja vetäen toista suupieltä korvan tasalle, "miten hän vaeltaa ympäri ja koettaa kutkutella vierasten uteliaisuutta. Professorin esitelmä on ikäänkuin sokuritaikinatorttu, jonka hän yks kaks syöttää vieraillaan ja hankkii virkeyttä heihin!"

Hänen naapurinsa, nuori rouva, jonka tummien silmien syvä katse ei tahtonut osua sopusointuun neiti Bergin ivallisen mielen kanssa, naurahti kuitenkin hiukkasen.

Samassa tuli kauppaneuvoksen rouva heidän luokseen.

"No, kuulehan rakas Lovisa", hän suhahti innokkaasti, kumartui nuoren rouvan puoleen ja tarttui hänen käteensä, "onko totta, josta koko kaupunki nyt puhuu?"

"Minä en tiedä mitä koko kaupunki puhuu", vastasi rouva Schöning hymyillen ja teki liikkeen noustakseen ylös.

Mutta kauppaneuvoksen rouva painoi hänet jälleen istumaan ja jäi seisomaan kumarruksissa, rouvan käsi omassaan.

"Kaikki ihmiset tietysti tietävät rouva Rehnbergin kesteistä ja professori Börnen esitelmästä", pisti neiti Berg väliin, lähettäen tavallisen tulituksen ivallisia katseita juuri ohitse kauppaneuvoksen rouvan nenää.

"Voi, mitä sinä sanot, höpääkö", vastasi rouva puistellen mielissään päätänsä, "näistä pienistä vaatimattomista kekkeristä ... mutta kukin koettaa voimainsa mukaan... Ei, koko kaupunki puhuu miehestäsi, ystävä kulta ... että hän nyt joutuu Bernerin jälkeen tirehtööriksi Nornaan ... ei sen enempää eikä vähempää... Noh, mitä sinulla on siihen sanomista?"

"En minä tiedä siitä mitään", vastasi Lovisa levollisesti, vähän kylmästikin, niinkuin se olisi asia, josta hän kyllä on kuullut, mutta on mieluummin puhumatta.

"Niin, niin se on tässä maailmassa", huokasi kauppaneuvoksen rouva, "toisen lähtö on toisen leipä! Berner raukka ... kukapa olisi luullut", hän lisäsi kääntyen Lovisan naapurin puoleen samassa sohvassa.

Tämä heti yhtyi rouvan ihmettelyyn, muutamia muita lähestyi ja niin levisi vähitellen läpi koko seuran yksi noita välttämättömiä maininkia innokkaista ja liikuttavista keskusteluista, joihin tirehtööri Bernerin muutama viikko takaperin tapahtunut äkkikuolema antoi runsasta aihetta.

"Sen minä tiesin", tokasi silloin neiti Berg naapurinsa korvaan, "ihan minä jo olin huolissani seuran tilasta, kaksi kokonaista tuntia kulunut eikä vielä puhuttu sanaakaan Berneristä ja hänen keppiköyhästä perheestään!"

Mutta pian laskettiin tämä, sen vähimmissäkin sivuseikoissa tutkittu aine, syrjään; salaista levottomuutta huomasi salissa; kaikki ihmettelivät itsekseen, että missähän se professori viipyy. Emäntää tuskastutti, eikä hän enää tahtonut jaksaa pitää keskustelua kunnossa. Joka kerran kuin eteisestä kuului liikettä, kirkastuivat hänen kasvonsa, hän kiinnitti hymyellen odottavan katseen oveen ja vastasi hajamielisesti kysymyksiin, joita joku sattui hänelle tekemään. Mutta kun sitte ovi avautui ja kynnyksellä näkyi, ei professori, mutta vaan tavallinen ihmislapsi, joka ei kyennyt pitämään esitelmiä Italian taidearteista, silloin voi hänen kasvoistaan lukea suurta pettymystä. Ja se, joka silloin tuli, ei suinkaan olisi voinut kerskata, että emäntä oli hänen tulostaan erittäin ilomielellä.

Vihdoinkin, kaksi tuntia kestäneen odotuksen, ihmettelyn ja koittavan epäilyksen jälkeen, kuului kello kymmenen aikaan kiireinen soitto, ja sen äänen ohessa meni, niinkuin sähkövirta, helpotuksen huokaus läpi kokoutuneen vierasjoukon.

Kauppaneuvoksen rouva nousi, autuas hymy levisi hänen kasvoilleen, ja meni ovelle professoria vastaan, päättäen itsekseen tervehtiä häntä jollakin mukavalla tuliaissanalla, esim. "hyvää ei ikävysty odottaa", tai "kuta myöhempään kasvaa, sitä kauniimpi kukka", tai ehkä on sopivin: "*quand on parle du soleil*" j.n.e.

Mutta professorin sijaan astuikin saliin eräs vahtimestari, jättäin lipun, jossa tuo etevä mies ilmoitti rouvalle miten ihmeen pahoillaan hän on, että hänelle nyt sattui poistamatoiminen este, joten hän menetti sen suuren onnen; j.n.e.

"Kielto leipurista; ei tulekkaan torttua", suhahti neiti Berg.

Rouva muuttui aivan valkoiseksi ja se oli jotakin, sillä hän oli muutoin tavattoman kukoistava hipiältään — ja seuraavalla neljänneksellä hän teki kaikki mitä voi muuttaakseen koko seurueen itkeväksi suruväeksi.

Tappio tuli, mutta sotakunnia oli kaikella mokomin pelastettava, sillä jotakin, vaikkapa mitä, hänen oli vierailleen tarjottava.

Hän siis astui erään nuoren laulajan luo ja pyysi kallella päin, että hän ilahduttasi seuraa laulamalla pienen laulun.

Nuori taiteilija, joka ei sydämensä syvyydessä parempaa pyytäneenkään kuin saada mitä pikemmin kuulla omaa ääntänsä, ei kuitenkaan ollut kovinkaan valmis pyyntöä täyttämään; hän puisteli päätään, piteli kaulaansa ja puhui vilustumisesta, vaivaantumisesta ja pahoin voinnista, mutta tehtyään nämä sopivat vastustelemiset, suostui hän sentään ja astui soittokoneen luo.

"Siinä lankesi tapaturmavakuutus maksettavaksi", kuiski neiti Berg oikealle ja vasemmalle, "hän antoi aamupuoleen vakuuttaa iltamansa kutsumalla pari laulajaa, jotta siinä tapauksessa että professori tekee takatieran, hänellä kuitenkin olisi tarjota vierailleen laulunpätkä!"

Neiti Bergin sukkeluus teki vaelluksen ympäri huonetta, sillä naurettiin ja sitte mentiin soittosaliin, nauttimaan tuota langennutta vakuutussummaa, se tahtoo sanoa, paria Griegin romanssia.

Lovisa Schöning, nuori rouva, joka oli ollut neiti Bergin vieruskumppani, istautui nyt ikkunan luo huoneen alapäässä. Hän huokasi helpotuksesta, että pääsi tyhjänpäiväisestä puheesta ja sai istua yksin, rauhassa antaantua ajatusten valtaan.

Hän istui kyynäspää tuolin nojassa, käsi poskella ja toinen lepäsi helmassa tiedottomasti nyppien viuhkaa. Tumman harmaat silmät, jotka olivat syvässä kuopissaan, tuijottivat niin uneksivan omituisesti. Se teki hänet joskus niin aran, tiedottoman näköiseksi, ihan kuin ajatukset olisivat kaukana nykyisistä. Hän ei ollut kaunis, ei ainakaan oudon mielestä: piirteet epäsäännölliset ja vartalo, vaikka muodoltaan soma, pieni ja vähäpätöinen. Seurassa häntä ei juuri huomattu — jollei sattunut istahtamaan viereen. Silloin voi tapahtua, että tunsi äkkiä selittämättömän suloisen tunteen — melkein kun kesäilloin tuntiessa kukkaistuoksun, joka tulee tiesi mistä, ja joka kietoo koko olentomme tyytyväisyyteen. Tuo selittämätön voima niiden yli, olkoonpa mies tai nainen, jotka joutuivat läheisempään yhteyteen hänen kanssansa, oli pehmeiden hitaiden liikkeiden, matalan äänen, hänen samalla ujon ja terävän katseensa vaikuttama, — mutta ennen kaikkia sen syvän tunteellisuuden, joka ikäänkuin virtasi koko olennosta ja ympäröi hänet lämmittävällä loisteella.

Sitäpaitse löytyi hänen ulkomuodossaan koko joukko pieniä, suloisia piirteitä, joita ei aluksi huomaa, mutta jotka ennen kaikkia tekevät naisen viehättäväksi: somamuotoiset kädet ja jalat, hienot kalvoset,

pieni jalomuotoinen pää. Siinä oli rotua, — rotua oli sulavassa, tummassa tukassa ja hoikissa hyppysissä.

Ei hän juuri kuullut mitä siellä laulettiin, mieli kun oli omia ajatuksia täynnä. Rouvan sanat siitä mitä hänen miehestään tiedettiin, täyttivät ja liikuttivat häntä. Näinä päivinä hän oli usein kuullut semmoisia huhuja ja vaikka miehensä ei kertonut mitään, eikä hänkään tahtonut sitä tutkaista, oli hänellä kuitenkin koko ajan ollut aavistus että noissa huhuissa oli perää. Sentähden kauppaneuvoksen rouvan sanat vaikuttivat niin syvästi häneen; hänen tunnehikas alkuperäinen luonteensa omisti erinomaisen voiman huomata vähimmätkin vivahdukset olevissa oloissa, vaistomaisesti aavistaa lähemmät muutokset.

Ilon ja levottomuuden sekainen tunne valtasi hänet. Miksi viipyi hänen miehensä niin kauvan?

Olikohan hänelle todellakin tarjottu tuota tirehtöörin paikkaa, jota niin moni harkitsi, ja jos niin oli, olisikohan tuo muutos onnekas?

Mielikuvituksessaan hän vielä kerran eli heidän avioliittonsa kuluneet seitsemän vuotta. Miten onnellisia he sentään olivat olleet, vaikka olivat vähävaraisia, ensin melkein köyhiä! Voisiko tämä rikkaus — sillä semmoinen palkka kuin "Nornan" tirehtöörin oli heidän suhteissaan jo rikkautta — voisikohan se tuottaa heille sen suurempaa onnea?

Mutta tähän levottomuuteen tunkeutui vastustamaton ilon tunne. Hän ajatteli köyhiä omaisiaan, joille Erland oli ollut niin hyvä ja joita hän nyt vielä paremmin voisi auttaa, hän ajatteli kaikkia puutteenalaisia, joiden rukouksille hänen ei enää tarvitseisi sulkea sydäntänsä, — hän ajatteli Erlandia, miten hän nauttisi kun ei aina tarvitseisi säästää, kun saisi tyydyttää taiteellisen aistinsa vaatimuksia, joita hänen tähän asti oli täytynyt tukehduttaa.....

Niin, kyllä se olisi onnea... Hän kuvasi mielessään Erlandin iloiset, loistavat kasvot, kun hän käyskenteli huoneissa järjestäen heidän kotinsa oman mielensä mukaan, tai kun Erland antoi hänelle jonkun lahjan, josta hänen ei enää tarvitseisi, niinkuin muinoin, häntä lempeästi nuhdella.

Ja Yrjö ... hänen silmäteränsä, hänen ainoa lapsensa ... mikä onni, että voi antaa hänelle mainion kasvatuksen, tietää, että hänen tulevaisuutensa on turvattu puutteilta ja köyhyydeltä...

Hän oli koko elämän ikänsä kärsinyt niin paljon köyhyyden tähden, — miten ihanaa, että kerran tuntisi itsensä vapaaksi tuosta taakasta, ettei joka penniä tarvitseisi käännellä ja katsella, että kerran uskaltaisi nauttia jostakin huvituksesta, tuntematta tunnonvaivoja jälestäpäin!

Laulun viime äänet olivat kaikuneet, kuuntelijat rupesivat innokkaasti käsiä paukuttamaan, emäntä kiiruhti soittokoneen luo kiittämään, sekä alotti sitte salia kiertämään, kertoen äänekkäillä kuiskeilla vierailleen miten verraton laululahja nuorella taiteilijalla on, loistava tulevaisuus j.n.e.

Lovisa katseli ympärilleen kuin unesta heräten ja nousi puoleksi seisomaan. Mutta heti hän taas istahti, ei tullut mennyksi kiittämään. Hän ujosteli ja sitte se kiitos olisi tuntunut hänestä niin ulkokullatulta, koska hän ei oikeastaan vähääkään laulua kuunnellut.

Juuri uudelleen istahtaessaan hän äkkiarvaamatta näki miehensä, joka seisoj salin ovella korkea hattu kainalossa ja etsi silmillään emäntää. He katsoivat vastattain ja Erland nyökkäsi hänelle monta kertaa, loistava, veittikkamainen katse silmissä. Häntä hiukan värisytti ja hän punastui kovasti, niinkuin aina äkkiliikutuksesta. Hän tunsu miehensä kasvot; hän voi niistä lukea joka värähdyksen hänen sielunelämässään ja ensimmäinen silmäys sanoi hänelle, että nyt oli jotain onnellista tapahtunut.

Tervehdittyään emäntää hän tuli Lovisan luo, istui viereen ja puristi kovasti hänen kättänsä.

"Myöhään sinä tulet Erland", hän sanoi katsellen hymyillen häneen, "kello on jo kymmenen..."

"Niin, sen kyllä uskon", hän vastasi hajamielisesti, niinkuin kysymykseen vastataan silloin kun ajatukset ovat aivan toisaalla, "sattui esteitä..." Hän hiveli viiksiään ja kääntyi puoleksi pois päin ikäänkuin salatakseen tyytyväistä hymyä, joka taas nousi hänen kasvoilleen.

"Erland", sanoi Lovisa hiljempaa ja siirtyi lähemmäksi miestänsä, "sinulle on tarjottu tirehtöörin virkaa 'Nornassa'?"

Hän säpsähti, kääntyi päin ja katseli häntä hämmästyneenä.

"Mutta Lovisa ... mistä sinä tiedät ... enhän ole siitä koskaan virkkanut..."

"Oh, minua ei niin petetä", vastasi Lovisa nauraen, "minä olen koko ajan arvannut, että niin se käy ... minä olen tuntenut, että meidän elämässä tapahtuu joku muutos ... tiedäthän, että semmoiset minä aina

tunnen edeltäpäin — ja nyt ... kun viivyit niin kauvan tänä iltana ... niin minä olin ihan varma että jotakin tapahtui, jota sinä olet hyvin toivonut. Minä olen ollut koko illan samalla iloinen ja levoton..."

"Sinä pikku noita", sanoi Erland naurahtaen ja nipisti häntä sormesta, "sinä olet hyvä, sinä, aavistuksinesi. Ei mitään saa pitää sinulta salassa ... minä kun ajoin aivan masentaa sinut uutisellani..."

"Minä olen siis arvannut oikein?" hän keskeytti.

"Olet", vastasi Erland vakaisesti, "minulle on todellakin tarjottu avonaista tirehtöörin virkaa..."

Samassa tuli kauppaneuvoksen rouva ja keskeytti puolisoiden keskustelun.

"Miten pahoillani minä olen, että te tulitte niin myöhään!" hän huudahti ja ojensi molemmat kätensä erittäin säälivällä liikkeellä Erlandille. "Nyt te ette saanut kuulla kaunista laulua! Eikö totta?" hän jatkoi kääntyen Lovisan puoleen, "hän laulaa *à la perfection* ... semmoinen ääni ... sellainen esiintymistapa ... tavatonta niin nuorella ijällä ... eihän hän ole kuin kahdenkymmenen vanha", hän lisäsi salaperäisesti. "Hänelle on Europa altisna, se on minun vakuutukseni!"

Erland nousi heti ylös emännän edessä, yhtyi hänen valitusvirsiinsä siitä tappiosta, jonka hän oli kärsinyt, sekä jätti, hetken puheltuaan, molemmat naiset ja meni juomaan lasin punssia.

Lovisa saattoi nähdä miehensä toisessa huoneessa, silmänräpäyksessä ympäröitynä useoilta herroilta ja vilkkaassa keskustelussa heidän kanssaan. Miten iloiselta ja onnelliselta hän näytti! hänen hilpeä naurunsa kuului usein; tuntui kuin hän olisi äkkiä tullut kymmentä vuotta nuoremaksi.

Ja miten kaunis ja miellyttävä hän oli, — miten jyrkästi hänen kauneutensa esiintyi toisten, enemmän tai vähemmän vähäpätöisten, herrojen sivulla! Hän katseli puoleksi hellällä, puoleksi säälivällä hymyllä hänen kookasta, hoikkaa vartaloaan, tummaa, kiharaa, hiukan harmahtavaa tukkaa, säännöllisiä piirteitä? Ja hänen silmänsä, hänen kauniit harmaanruskeat silmänsä kosteine kiiltoineen, jotka pienimmästäkin sielunliikutuksesta, ilosta tai surusta, ikäänkuin kyynelissä uivat...

Hän tunsu hellyytensä miestänsä kohtaan kasvavan, tunsu liikkeen vanhoissa, kuni kiinnikasvauneissa tunteissa, jommoista me tunnemme rakastettuja kohtaan kun joku ulkonainen tapahtuma panee meitä syvemmin punnitsemaan itseämme ja olojamme ... jolloin suru, ilo eli levottomuus lämmittää meitä ja tekee sisällisen elämämme tunteellisemmaksi.

Niin, hän oli onnenlapsi, hän oli noita miellyttäviä olennoita, jotka osaavat vetää puoleensa kaikki, yksin onnen oikutkin! Mistä se tuli, että hän, niin kaunis, niin miellyttävä, hän, joka olisi voinut saada vaikka kuinka rikkaan vaimon — ja rikasta hän olisi tarvinnut, sillä itse hän oli köyhä — mistä se tuli, että hän valitsi juuri hänet, vähäpätöisen, köyhän tytön? Mistä se tuli, että hän oli niin raastanut saadakseen hänet kaikkine hänen huolineen, suurine sukuineen, joiden köyhyys sitten oli raskaana taakkana hänen hartioillaan?

Mutta nyt olivat surun päivät menneet, nyt hän sai huoletonna nauttia elämästä, nyt hän sai palkan hyvyydestään ja auttavaisuudestaan...

Kaikkia näitä hän mielti siinä istuessaan, hajamielisesti kuunnellen puhetta ympärillä. Illallispöytä oli nyt katettu, herrat taluttivat naisia, parit vaelsivat saliin, syötiin, juotiin, etevin vieras piti tavallisen kiitospuheen emännälle, ja sitten taas joukko levisi muihin huoneisiin.

Kauppaneuvoksen rouva sai vielä nuoren laulajan esittämään yhden laulun, mutta sitte alkoivat vieraat heitellä hyvästi ja lähteä.

Ensimmäisten joukossa olivat Erland ja Lovisa; molemmat he ikävöivät päästä kahden kesken, saadakseen jutella siitä asiasta, jonka ympärillä heidän molempain ajatukset samosivat,

"No, Issa", sanoi Erland kadulle päästyä, kun he käsikädessä astuivat kotia kohti, "mitäs sanot, etkö ole yhtään iloinen?"

"Olen, olenhan minä toki iloinen", vastasi Lovisa puristaen Erlandin käsivartta ja katsellen häntä ujolla, laupealla katseellaan, joka, hänen katsoessa mieheensä, näytti vielä enemmän lapsellisen kirkkaalta sen kautta, että Erland oli niin pitkä ja hän niin pieni. "Minä olen niin onnellinen, niin kiitollinen, rakas ystäväni... Mutta", hän jatkoi, "minä myös ajattelen sitä, että on suuri edesvastaus joutua niin onnelliseen asemaan ... ja onpa vaikeatakin hoitaa semmoista virkaa?"

"Tietysti", vastasi mies vakaisesti, "elä usko, että minä katselen sitä kevytmieliseltä kannalta. Ei, päinvastoin, minä olen kyllä ajatellut paljon minkä vaikean työn minä otan niskoilleni. Mutta", hän lisäsi entisellä iloisella, huolettomalla äänellä, niinkuin hän ei olisi voinut pysyä kauan niin väkäsessä mielentilassa, "minä en voi sille mitään, että samalla tunnen itseni niin sydämmellisen iloiseksi ja nautin

ajatellessa, että nyt pääsee huolista ja tietäessä, että poikani tulevaisuus on taattu... Ja minä en usko, että tällöinen ilo on mitään pahaa, sillä se tekee minut niin, niin kiitolliseksi Luojalle!"

"Ei, ei, ei se ole väärin!" toisti Lovisa monta kertaa niin innokkaasti, kun joku olisi häntä vastustanut, "ei — minä ihan varmaan luulen, että meillä on oikeus olla iloisia ja onnellisia!"

Oli kaunis talviyö; kylmä ilma oli kuultavan kirkas ja kimelsi kuu tähtisellä taivaalla. Lumi narisi heidän jalkainsa alla, varisia olivat juuri tultua kauppaneuvoksen rouvan lämpimistä suojista, eivätkä tunteneet pakkasta, suloista viileyttä vain. Ruumiillisen hyvinvoinnin, keveyden ja voiman tunne yhtyi iloisein ajatuksiin, jotka täyttivät heidän mielensä.

Lovisa painautui hyväillen mieheensä, hänet täytti äkkinäinen elämän ilon tunne. Oli sanomattoman hauskaa elää, olla olemassa! Ani harvoin hän voi sillä tavoin tuntea, mutta kun niin joskus tapahtui, oli tuo tunne sitä syvempi ja lämpimämpi.

Niin, elämä oli sentään ihanaa. Ja vaikka kuinka pimeältä joskus näyttää, haihtuvat kuitenkin vähitellen huolet ja sammuvat surut jos vaan on luottamusta, jos vaan oikein rakastaa toinen toistaan! Hän katsoi ylös taivaalle ja hänen rintansa täyttyi rakkaudesta ja kiitollisuudesta.

Samassa hän muisti pikku Yrjön ja hänet valtasi äkkiä kuuma, hätäinen kaiho päästä kotiin suutelemaan ja puristamaan häntä. "No no, Issa, malta nyt", sanoi Erland naurahdellen sitä kiirettä.

Kotiin tultua heitti Lovisa päällysvaatteet päältä ja meni lastenkammariin, Erlandin mennessä omalle puolelleen.

Hän seisautui, kädellään varjoten kynttilää, pienen sängyn eteen, jossa Yrjö lepäsi, ja katseli kauan nukkuvaa lasta. Se oli kaunis, terve ja punaposkinen poika. Hän oli perinyt isän kauneuden; hienot, säännölliset piirteet, tummankutrinen tukka, — ainoastaan silmät muistuttivat äitiä, syvä, uneksiva katse, joka vielä enemmän ylenti hänen ihanuuttaan.

Hän kumartui vuoteen yli ja suuteli häntä monesti hiljaa poskille ja otsalle.

"Jumala sinua siunatkoon, poikaseni", hän kuiskasi, "Jumala sinua suojatsoon kaikesta pahasta ruumiin ja sielun puolesta!"

Pienokainen puhalsi ja maisteli suullaan, ikäänkuin tyytyväisyyden yltäkylläisyydessä; sitten hän avasi silmänsä ja kiinnitti ne äitiin. Mutta hänen tuntonsa näytti vielä uinaavan; hän puhisi taasen, heittäytyi pari kertaa sinne tänne vuoteellaan, mutisi sukkelaan muutamia sekavia sanoja ja nukkui jälleen.

Samassa tuli Erland puettuna yötakkiin ja tohvelit jaloissa. Hänkin asettautui vuoteen luo ja katseli poikaa.

"Semmoinen hyvä, pulska poika!" hän huudahti ja koko hänen kasvonsa loistivat isän ylpeydestä.

"Ja sitten niin sinun näköisesi!" sanoi Lovisa ja nykäisi leikillisesti miestänsä parasta.

"Niinpä niin, rumemman papan hän olisi voinut saada!" nauroi Erland, "vai mitä Issa?"

"Totta on, mutta ei mitenkään kauniimpaa eikä — itserakkaampaa!"

Mies nauroi ja katseli ympärilleen.

"Poika raiskani!" hän sanoi, "miten köyhän näköistä täällä on. Semmoisia vanhoja, kuluneita tuoleja me olemme hänelle antaneet, ja mimmoinen sohva... Mutta, Issa kulta, ihanhan siinä on reikiä syrjissä... Jumalan kiitos, nyt voimme järjestää hiukan toisin..."

"Mutta me emme saa hemmotella häntä, Erland", vastusti Lovisa innolla, "ehjä sohva hänen täytyy saada. — Sen saat uskoa, että tuo hajallinen päällyys on kiusannut minua, mutta kun ei ole ollut varaa tänä vuonna. — Mutta sitte emme saa pilata häntä liialla komeudella".

"Ei, tietysti ei, kuka puhuukaan pilaamisesta; emmehän toki aijo yks' kaks' tulla niin ymmärtämättömiksi..."

Vielä kerran suuteli Lovisa lasta ja kääri peitteen hänen ympärilleen. Sitten he lähtivät lapsen kammarista mennäkseen levolle.

Mutta he eivät nukkuneet ennenkun aamupuoleen yötä, sillä ison aikaa senkin jälkeen kun sammuttivat kynttelin, he lepäsivät puhellen siitä mitä nyt oli tapahtunut ja niistä muutoksista, joita se oli tuottava. —

Lovisa Schöning säilytti lapsuutensa ja nuoruutensa ajoilta yhden muiston, paljoo selvemmän kaikkia muita muistoja. Vaikka hän ajatteli mitä tapahtumaa kuluneesta elämästään, vaikkapa onnellisinta, nousi samalla hänen mieleensä tuo muisto välttämättömän varjon lailla. Se oli muisto yhtämittäisestä, hermoja kiusaavasta taistelusta aineellisia huolia vastaan. Kun hän muisteli äitiään, hän muisti hänet aina mieltävänä, vaivaantuneen näköisenä; hän ei voinut koskaan häntä muistaa rauhassa ja levossa; hänen mielikuvitukseensa oli äidin kuva poistamattomasi poltettu, ja se oli pieni, kumara olento ainaisessa kuumeentapaisessa liikkeessä. Syvällä haikeudella hän muisteli sitä kuvaa ja kun hän sitten ajatteli hautaa tuolla kirkkomaalla, levollista ikuista unta, joka oli sulkenut väsyneet luomet, silloin tuo lepo tuntui hänestä niin täydeltä, niin suloiselta, ettei se ainoastaan ollut irtaantuminen kaikesta tuskasta ja väsymyksestä, vaan varma nautinnon tunne, joka vihdoinkin oli tullut hänen äitinsä osaksi ja jota ei kukaan enää voinut häneltä ottaa.

Vähemmin jyrkkänä lankesi tuo surullinen varjo muinaisuudesta isän muistolle. Hän ei ollut niin kulunut kuin äiti, eikä hänen vartalonsa saanut tuota tuskallista väristystä, joka häntä niin vaivasi äitiä ajatellessa. Mutta kyllä hänenkin kuvansa oli huolestuneen näköinen, otsa syvillä juovilla, ja silmissä katse, osaksi epätoivoa, osaksi suruttomuutta, joka todistaa alkujaan iloisen luonteen taisteluita vastoinkäymistä ja kärsimystä vastaan. Ja pikku siskot ... ja koko koto, — jokaiseen nurkkaan siellä oli kiinnitetty muisto aineellisista huolista. Jokaisen kohtauksen hän muisti heidän kotielämästään! Ja miten hän muisteli kuluneita huonekaluja, hajallisia vaatteita, joita hän ja äiti istuivat ja paikkasivat myöhään yöhön! Miten hän muisteli noita surun hetkiä, kun joku tarvitsi uuden hameen. Äiti väenteli käsiään, koska perhetarkastuksessa vanha oli tutkittu ja tuomittu mahdottomaksi kauvemmin kestää, eikä äiti uskaltanut pyytää "papalta" rahaa, — sillä hän tiesi ett'ei papalla ollut! Ja miten sitä sitte tuumittiin, resuja käänneltiin ja väänneltiin, — miten koetettiin köyhyyttä salata ja kannattaa arvoa maailman silmissä!

Ja sitten viimeinen, välttämätön keikahdus, joka ikäänkuin hitaasti vierivä lumivyöry syöksyi heidän päällensä: isän kuolema, vararikko, alaston, peittelemätön köyhyys, jonka kasvoilta jokainen ulkonainen eksyttävä verho oli temmattu pois; se hirveä yö, kun heiltä vietiin kaikki; kun äiti sai kolmen keskikasvuisen tyttären ja seitsenvuotiaan pojan kanssa maata lämmittämättömässä huoneessa paljaalla lattialla, ilman peitteitä, ilman aluista. Niin selvään hän muisti, ettei kukaan heistä maannut rahtuakaan koko yönä, paitsi pikku Yrjö, joka lakkaamatta veti syvää, onnellista lapsenunta. Mutta äiti ja siskot itkivät hänen ympärillään...

Ja sitte taistelu leivästä, tappava taistelu elämästä ja kuolemasta. Tuo orjuus koululaisten kanssa, tuo säännöllisesti uudistuva ahdistus joka kerran kun hyyrin maksupäivä lähestyi, nuo kiusaavat vaellukset tuttavien ja ystävien luo lainaamaan viitoista tai kymmenistä silloin kun hätä oli suurin! Ja velat, jotka kasvoivat, jotka aina silloin, kun he luulivat saavansa rauhaa hetkeksi, pistivät yhäti esille kuin lohikäärmeen päät; — täysihoitolaiset, jotka eivät maksaneet tai jotka muuttivat sentähden ettei ruoka ollut heidän mielensä mukaista; huoneet, joihin eivät saaneet asukkaita, vaan joista heidän kuitenkin oli maksettava... Ja tuota sotkua, tuota toivotonta riehumista pinnalle päin, päästä vapautumaan aina tukehduttavasta tuskasta, että nyt sitä ollaan ihan hukkumassa! Tuota kaikkea oli kestänyt kokonaista kuusi vuotta, ilman ainoatakaan ilon päiväpaisteen tekemää lomaa...

Noista muistoista ei Lovisa voinut vapautua. Ne olivat säilytettynä hänen sielunsa syvyydessä, ikäänkuin kokoon käärittynä, niin etteivät ne vaatineet liian suurta sijaa, seurasivat häntä vain alituisena tietoisuutena elämän surusta ja olemisen raskaasta taakasta. Mutta joskus yksinäisyydessä hän voi ottaa ne esille ja katsella niitä, toista toisensa jälkeen, kunnes koko sarja tuskallisia muistoja oli levitetty hänen eteensä. Eikä siitä koskaan puuttunut ei solmuakaan. Aina samaa kiertokulkua, samat pysäkit, joissa hän säännöllisesti viivähti noilla matkoillaan menneisyyden varjojen maassa.

Sillä hänen nykyinen onnensa ei voinut haihduttaa sitä mitä oli ollut. Hänen katsantokantansa oli muodostunut ilottoman nuoruuden ajalla eikä hän voinut sitä muuttaa, siksi että itse oli onnellinen. Hän ei voinut irtautua salaperäisestä, hellittämättömästä voimasta, joka piilee syvässä kärsimisessä; hän oli kerran jättänyt suruttomuuden iloiset rannat ja mennyt maalle kaukana niistä, — nyt oli hänen purtensa poltettu, eikä hän enää päässyt palajamaan.

Erland oli häntä aina ymmärtänyt; hän sanoi tuota surumielisyyttä sairaaksi ja liioitelluksi. Kun vaimo joskus hänelle kertoi peittelemättä ajatuksiaan elämästä, että elämä hänen mielestään oli totuutta ja kärsimystä, voi hän tulla oikein kärsimättömäksi ja melkein nuhdellen huudahtaa: "tuolla tavoin ei puhu kukaan onnellinen ihminen; sinä saatat minut siihen luuloon ettet sinä ole onnellinen minun kanssani!" Silloin hän hymyili, hiipi lähemmäksi ja käänsi häneen syvän, uneksivan katseensa, ikäänkuin sanoakseen: "miten vähän sinä sentään käsität minua, miten vähän sinä käsität, että minä tunnen itseni niin äärettömän onnelliseksi, mutta että minä kuitenkin aavistan, että onni ei ole pääasia eikä se ole ainainen. Mutta näitä ajatuksia et sinä koskaan käsittäisi; ne eivät ole vielä selvinneet sinulle; siksi sinä

katselit maailmaa toisin silmin kuin minä ja siksi on meidän välillämme aina epäsointu kun astumme tälle alalle, joka on mulle niin tuttavaa ja jolle sinä olet outo".

Mutta tuosta asiasta he eivät usein jutelleet eikä heidän avioelämässään löytynyt mitään, joka olisi antanut aiheita raskasmielisiin mietelmiin. Tosin sai Erland tehdä kovasti työtä — etenkin avioliittonsa ensi aikoina kun hänellä oli Lovisan äiti ja sisar autettavana, — ja Lovisa teki melkein yksin kaikki kotiaskareet; mutta molemmat rakastivat työtä ja heidän keskinäinen välinsä oli täydellisesti onnellinen.

Sillä he olivat rakastaneet toisiaan jo monta vuotta, aina siitä hetkestä saakka, kun Erland eräänä sunnuntain aamupäivänä tuli tervehtimään vanhaa tättiään, jolle Lovisa kävi lukemassa, ja siellä näki nuoren tytön. Hän esitettiin työlle, puhui muutaman sanan, istui sitten ja katsoi kun Lovisa lopetti saarnan, jota hän luki ääneen vanhukselle. Ja kun hän sitte heti poistui saattoi Erland häntä kohteliaasti eteiseen auttaakseen takkia päälle. Tuskin ainoata sanaa oli tyttö puhunut heidän lyhyellä yhdessäoloajalla ja hän oli niin ujo, ettei Erlandille onnistunut kertaakaan kohdata hänen katsettaan, — mutta kuitenkin, kun hän lähti tädin luota ja joutui yksin, oli hänen ensimmäinen selvä ajatuksensa: "hän on oleva minun vaimoni!"

Siitä päivästä lähtien hän osoitti vanhalle tädille, jonka luona hän ennen tuskin pari kertaa vuodessa kävi, semmoista kohteliaisuutta, että se pani vanhan naisen laulamaan ylistysvirsiä Erlandista ja kertomaan muille sukulaisille miten kohtelias ja kunnon mies Erland oli, juuri kuin "ennen vanhaan" nuoret olivat. Ei vanha rouva huomannutkaan että hän tuli sunnuntaisin juuri noin siihen aikaan kuu saarna oli loppumaisillaan. Sillä niin mahdotonta ajatusta ei hänen aivoissaan syntynyt, että sokea ja komea Erland Schöning, joka olisi saanut vaikka kuinka rikkaitakin, edes huomaisi, vielä vähemmin ajattelisi naida hänen harvapuheisen, vähäpätöisen ääneenlukijansa.

Siksipä hän istuikin hyvän aikaa sanaa sanomatonna ja tuijottavana, kun Erland eräänä kauniina päivänä ilmoitti, että hän ja Lovisa olivat kihloissa ja kun hän vihdoin sai sanan suustaan, eivät hänen ensi sanansa olleet kovinkaan sydämmellinen onnentoivotus. Mitä hän silloin mielessään ajatteli, hän ei tohtinut lausua, sillä se oli, että hänen ääneenlukijansa, joka näytti niin pehmeä-luontoiselta ja saamattomalta, olikin ollut viisas ja vaarallinen kursastelija; mutta sen sijaan hän antoi pieniä hienotunteisia viittauksia miten onnettomia pitkät kihlaukset ja avioliitot köyhien ihmisten välissä ovat j.m.s.

Erland ei ollut ymmärtävinäänkään ja se ei suinkaan lepyttänyt eukkoa. Ja kun sitten Lovisan lukutunnit loppuivat ja samalla Erlandinkin käynnit, sai nuori mies sukulaisten kuullen heti astua kohteliaasta, "ennen vanhaan" nuorukaisesta, täysiveriseksi, jäykäksi uudenajan ihmiseksi.

Neljä vuotta olivat Lovisa ja Erland kihloissa. Molemmat he työskentelivät tahollaan rohkeudella ja kestävyydellä kunnes se onnen päivä koitti, jolloin Erlandin tulot olivat siksi suuret että hän voi mennä naimisiin. Kahden vuoden kuluttua lahjoitti Lovisa hänelle pojan ja kun hän ensi kerran näki pienen voimattoman olennon äidin rinnalla, nousivat kiitollisuuden ja liikituksen kyyneleet hänen silmiinsä ja hän ajatteli itsekseen, ettei suinkaan kukaan voinut tuntea itseänsä onnellisemmaksi kuin hän nyt oli.

Pieni kaunis poika, joka vuosi vuodelta kasvoi yhä kauniimmaksi ja jonka vilkasta olentoa ja sukkelan hauskoja vastauksia kaikki ihailivat, oli hänen ylpeytensä ja ilonsa. Hän oli lämmin, intohimoinen luonne, joka ei ollut jaellut tunteitaan vähissä osissa entisiin nuoruuden liittoihin, vaan joka nyt antoi raittiin ja tuoreen rakkautensa koko sen täyteläisellä voimalla vaimolle ja lapselle. Kenties olisi ollut onnellisempaa, jos Yrjölle olisi syntynyt sisaria; nyt sai pikku poika osakseen kaiken Erlandin isänrakkauden ja siinä vaadittiin koko Lovisan vaikutusvoima estämään, ettei hän liiaksi hemmoitellut poikaa.

Oli siinä toinenkin asia estämässä: heidän rahalliset seikkansa. Erlandin täytyi mukaantua siihen, eitä pienokainen oli vaatimattomasti puettu, että hänen huoneensa näytti köyhältä, sohvan päällinen oli paikkaeltu ja huonekalut kuluneet, ja että hän hyvin harvoin voi saada muuta kuin halpoja leikkikaluja.

Mutta nyt — nyt oli kaikki toisin! Tuo säästäväisyyden kaava, joka oli vanginnut kuin kahle Erlandin luonnosta anteliasta ja nautinnonhaluista mieltä, nyt se oli poistettava, — järjellä ja taitavasti tietysti. Ei kukaan saattaisi sanoa että heidän parantunut asemansa saattoi heitä mihinkään liiallisiin joutavuuksiin.

Ensi kuukausina päästyään "Nornan" johtajaksi, ei Erland tehnytkään mitään muutoksia heidän ulkonaisessa elämässään. Hänellä olikin runsaasti työtä, ei ollut helppoa tottua uuden viran toimihin, ja hän otti asian vakavalta kannalta.

Mutta kun hän oli tutustunut toimeensa, kun hän oli sopivasti jakanut ja järjestänyt aikansa, kun työ alkoi sujua määrättyä rataa ja hänelle siis jäi aikaa muihin puuhiin, silloin hän rupesi tyydyttämään

mukavuuden ja loiston haluaan.

Se ei tapahtunut yhdellä lyömällä; heidän elämäntavoissaan ei tapahtunut mitään äkkimuutosta ja koti sai vaan noin vähin erin toisen näön. Mutta muutos tapahtui sentään vähemmin huomaamatta, sukkelaan ja helposti, pian he tottuivat kaipaamaan yhtä lajia ruokaa lisää päivälliseksi, juomaan viiniä jälkiruuan päälle, ajamaan kotiin illoin, huomasivat että heidän huonekalunsa olivat vanhanaikuisia värin ja muodon suhteen. Ja niin tunki loisto heidän kotiinsa, hiljaa ja hiipien. Se ei hämmästyttänyt heitä, vaan vähitellen se kietoi heidät yhäti kasvavien ja hienontuvien vaatimusten kautta.

Etenkin tuli Erlandille vähin erin tavaksi koristella heidän kotiansa, täyttää se kallisarvoisilla ja viehättävillä esineillä. Vanhat yksinkertaiset huonekalut ja uutimet vaihdettiin uusiin, kuosinmukaisiin; tuskin päivääkään kului, ettei puodista tuotu jotakin esinettä, jonka Erland oli ostanut kotimatalla työpaikaltaan, joko taulu, kipsikuva tai pari kynttelin jalkoja. Lovisa koetti panna vastaan kun miehen parannusinto kovin kasvoi. "Etkö usko että me voimme olla yhtä onnelliset ja että meidän huoneemme voivat olla yhtä hauskan näköiset ilman näin kallista sisustusta?" hän kysyi eräänä päivänä kun miehensä hämmästytti häntä tuomalla uudet uutimet saliin. Mutta silloin Erland suuttui; tavallisesti hän käänsi leikiksi Lovisan vastustelemiset, mutta tällä kertaa ne harmittivat häntä.

Hän oli nimittäin aivan ihastunut noihin uutimiin paksuine raskaine nyörineen ja tupsuineen, hän kaitsi, moitti ja arvosteli kun nikkari niitä, naulasi kiinni, ja monta päivää sen jälkeen näki Lovisa hänen aina väliin seisovan ikkunoiden edessä, vaipuneena mieluisiin muistelmiin omien somain järjestyksiensä ihailemisessa. Ainoa seuraus Lovisan esteistä oli, että Erland oli ensin hiukan hapan ja pakoitti hänet sitten yhtymään samaan tyytyväisyyteen ja ihmettelyyn.

Hyvin pian Lovisa herkesikin vastustelemasta häntä. Kun hän tuli kotiin puolisolalle ja näytti hänelle jonkun pienen kapineen, jonka hän oli ostanut koristamaan suojaansa, ei hän hennonut haihduttaa tyytyväistä hymyilyä hänen huuliltaan. Ja oliko hänellä totta puhuen oikeuttakaan moittia häntä? Eikö hän ollut koko elämän ikänsä riehunut ja kärsinyt, ja jos hän nyt, vihdoinkin saavutettuaan huolettoman aseman, tahtoi nauttia elämästä ja tyydyttää taideaistiansa, niin voiko joku soimata häntä siitä? Mahdotonta, ei ankarammankaan velvollisuuskäsitteen mukaan häntä voinut moittia — ei, koska hän ei kerran elänyt tulojansa tuhlemmasti. Ja sitä hän ei tehnyt, sen Lovisa tiesi.

Hän siis taukosi moittimasta miestänsä; tuottihan se hänelle iloa somistaa heidän kotiaan ja eikös tuo tunne ollut oikeutettu, niin, eikös se ollut kaunis tunne, josta hänen olisi tullut iloita? Kuinka monta hänen kaltaistansa aviomiestä löytyi, kuinka moni eikö etsinyt huvia toisaalta, aivan muista menoista?

Ja kun hän näki miehensä tavan takaa, käyskennellen huoneissa, järjestellen ja muutellen huonekaluja, katselevan tauluja ja tarkastelevan pieniä korukaluja plyysipöydillä, silloin hän hymyili tyytyväisesti ja hänkin silloin nautti, hänenkin aistinsa vähitellen kiintyivät ja veltostuivat loistosta, joka häntä ympäröi.

He rupesivat myös pitämään pieniä pitoja, hienoja päivällisiä ja iltamia, he kävivät usein teatterissa, eivätkä istuneet, niinkuin ennen, toisella rivillä, vaan kaikkein kalliimmilla paikoilla. Sanalla sanoen, he viettivät mitä suloisimpaa ja parhaiten järjestettyä elämätä kun ajatella voi.

Löytyi vain yksi ainoa asia, joka häiritsti ja vaivasi Lovisaa. Se oli että hän tällä, ulkonaisesti niin onnellisella ajalla, turhaan koetti sielunsa syvyydessä tuntea itseään onnelliseksi ja tyytyväiseksi.

Jotakin oli joutunut tasapainosta hänen sisällään, mutta hän ei voinut saada selville mitä se oli, vielä vähemmin, miten sen jälleen saisi entiselleen. Niinkuin joskus tapahtuu, että salaperäinen ruumiillinen vaiva, jonka nimeä me emme tunne, äkkiä tarttuu meihin ja sitten myötään kiusaa ja kalvaa meitä, niin oli hänessäkin, sitten kun ensimmäinen riemu heidän paranneesta asemastaan oli lauhtunut, herännyt surumielisyyden ja ahdistuksen tunne, joka ei sitten antanut hänelle rauhaa. Ei hän sitä aina huomannut. Kun hän oli ulkona Erlandin kanssa, kyläilemässä tai huveissa, niin se oli joskus aivan kuollut ja silloin hänestä tuntui elämä olevan pelkkää iloa ja päivänpaistetta, mutta yksinäisyydessä, yössä ja pimeässä, silloin hän jälleen tunsu tuon omituisen ilmiön sisällisestä pahoin voinnista.

Ja joskus, — noina hengellisen selvyuden hetkinä, kun meillä on voimaa irtautua ulkonaisista häiritsevistä vaikutuksista ja sukeltaa alas sielumme salaperäisiin syvyyksiin, jossa olentomme totuus on kätkeytyneenä — semmoisina hetkinä pukeutuivat nuo tunteet eläviin ja selviin kuviin. Silloin aina joku ulkonainen sattuma, kertomus muiden kärsimyksistä, katasahdus puutteen ja köyhyyden alalle, joka hedelmöitsi raskaat uinailevat ajatukset hänen mielessään ja herätti ne eloon. Muistot muinaisuudesta heräsivät tuskastuttavan selvinä; hän näki jälleen lapsuuden kotinsa, hän joutui jälleen hiljaiseen, hivuttavaan taisteluun huolia vastaan, joka siellä kamppailtiin. Ja niinkuin kiveä veteen viskattaessa, sen ympärille syntyy koko joukko ulospäin laajenevia pyöriä, niin syntyi hänen sielussaan tuon köyhän kotoisen kuvan ympärille koko ryhmä samallaisia kuvia muiden puutteista ja surkeudesta, joka enemmän ja enemmän levisi ja laajeni ja vihdoin vajosi yleiseen, epämääräiseen epätoivoon elämän

kurjuudesta ja meidän voimattomista kokeistamme parantaa sitä. Ja kun hän ennätti sille asteelle, kun rauhattomat pyörteet hänen sielunsa elämässä kerta kerralta yhä heikommin ja heikommin uudistuivat kunnes ne kadottivat varmat piirteensä ja hajosivat hiljaiseen, sankeaan surumieleen. — silloin ilmestyi jyrkkänä vastakohtana uusi kuva: kuva hänen nykyisestä, loistoisesta elämästään. Hauskat kekkerit, pienet hienot päivälliset, jolloin viinejä virtaili, komeat huonekalut heidän asunnossaan, hänen kalliit pukunsa, — kaikki nuo kuvat lensivät kuin polttavat salamet siinä syvässä surun täyttämässä vakavuudessa, johon hän oli vaipunut.

Semmoisina hetkinä hän joutui täydelliseen epätoivoon. Hänen miehensä hilpeä luonne, heidän suruton, iloinen seurapiirinsä, joka enimmin aprikoi kuvituksiaan ja nautinnoitaan, kaikki synnytti hänessä vastenmielisyyden tunteen, niin voimakkaan, että se melkein muuttui inhoksi. Niin kiivaasti hän tunsikin sääliä onnettomia kohtaan, harmia elämän epäkohdista ja vääryyksistä ja, ennen kaikkia, tuskaa omasta voimattomuudestaan, että oleminen kävi hänelle tukalaksi ja kuoleman ajatus ainoaksi mahdollisuudeksi päästä vapaaksi noista kauheista arvoituksista, jotka vaivasivat häntä kuin omantunnon tuskat. Hän tunsikin silloin myös kummallista välinpitämättömyyttä miestä ja lasta kohtaan. Tuon sielunelämän lain perustuksella, jonka mukaan joku tunne, samalla järkähtämättömällä säännöllisyydellä kuin aaltojen käynti, voi saavuttaa jonkun määrätyn korkeuden ainoastaan sen kautta että toinen vaipuu alas, niin työnnettiin tieltä hänen omat persoonalliset tunteensa samalla kun epätoivon ja tuskan kohtaukset nousivat niin äkkinäisen korkealle.

Mutta tuota sieluntaistelua oli vaan aika ajoihin; väliin se oli tyyten tauonnut, väliin se työskenteli hitaasti ja koneellisesti. Yhdestä ilmauksesta hän ei kuitenkaan ollut koskaan vapaa: aamuisin kun hän heräsi, niin hänen ensimmäinen tunteensa ei ollut iloinen. Yöllä, jolloin kaikki, mitä meissä löytyy, — etenkin totuus, jota emme vielä tahdo tunnustaa, elää elävämminkin kuin päivällä, yöllä se kokosi hänelle tuon tyytymättömyyden ja levottomuuden tunteen, joka aamu heräämisen jälkeen kiusasi häntä, kunnes ajatukset selkenivät ja hän ennätti vakuuttaa itselleen, miten täynnä iloa ja onnea hänen elämänsä oli.

—

Siten kului pari vuotta. Herra ja rouva Schöningiä pidettiin yleisesti onnellisten aviokumppanien esikuvana — ja syyllä kyllä. Heidän elämänsä kului rakkaudessa ja sopusoinnussa ja heillä oli varoja hankkia itselleen kaikkia nautinnoita kuin elämällä on antaa. Ei kenkään voinut aavistaa niitä salaisia sieluntuskia, jotka joskus vaivasivat Lovisaa, ei miehensääkään edes. Hän ei olisi niitä käsittänyt, niin, eipä hän itsekkään niitä täysin ymmärtänyt. Ne elivät hänessä enemmän unelmain tavoin kuin sydämen taisteluna, joka vaatii ilmaa ja todellisuutta, ettei se tyyten tukehduittaisi meitä. Ne eivät kohonneet ylöspäin ja muodostuneet selviksi ajatuksiksi, ne vajosivat ja katosivat hämäriin epäselviin tunteisiin.

Silloin tuli eräänä päivänä eräs noita ulkonaisia satunnaisuuksia, jotka itsessään vähäpätöisinä, kuitenkin usein ovat ne voimat, jotka antavat eloa tuollaiselle mielentilalle.

Lovisa oli jonkin aikaa ollut tavallista enemmän alakuloinen, hän ei itsekkään tietänyt miksi. Selittämätön tuskan ja väsymyksen tunne veti hänet pois ympäristön ilokuvista ja sai hänet vaipumaan raskasmieliseen uinailuun, joka levitti ikäänkuin hunnun hänen silmilleen, niin että niiden katse näytti joskus kuni varjotulta. Luonnosta taipuvainen uskonnolliseen haaveiluun, hän nyt antautui myöskin mietelmiin uskonnon salaisuuksista. Paljon hän puheli näistä Erlandin kanssa, mutta etenkin hän pienelle pojalleen niistä puhui. Oli salainen, tuskin itsensä ymmärtämä nautinto luoda lapsen avonaiseen mieleen tuota kaihoa korkeampaan rakkauteen, joka heräsi hänessä, kun hän ei löytänyt tyydytystä ulkonaisessa elämässään.

Tällaisessa mielentilassa hänen täytyi valmistaa päivällisiä, joille he olivat kutsuneet muutamia tuttavuuksia. Jokainen askare sen johdosta oli hänestä niin vastenmielinen kuin häntä olisi pakotettu syntiä tekemään; hän kuitenkin Erlandin tähden koitti tukehduuttaa nuo tunteet ja tunnollisesti koittaa saada päivälliset niin hienosti ja hyvästi järjestetyksi kuin suinkin. Mutta kemujen edellisenä päivänä toi sattuma hänen tiellensä erään entisen ystävän, nuoren rouvan, jota hän ei ollut kaukaan aikaan tavannut. Tuo nuori rouva, joka oli hyvin nerokas nainen ja eli keskellä nykyajan polttavien kysymysten pyörrettä ja joka myös käytännöllisesti työskenteli niiden selvittämiseksi, esitti Lovisalle kuvan, kuvan jälleen valaistakseen yhteiskunnallisia epäkohtia, joiden alla osa ihmiskuntaa näännyy. Hän kertoi eräästä tuumasta, jonka hän tahtoi toteuttaa koettain siten voimainsa mukaan *yhdellä* alalla auttaa pahinta puutosta, sekä pyysi Lovisaa, joka oli varakas rouva, auttamaan häntä vähäisellä raha-avulla.

Tuo ystävän kuvaus vaikutti syvästi Lovisaan. Niinkuin usein tapahtuu — jos me vaan tahtoisimme huomata sitä — että juuri kun me olemme tulleet valmistetuksi jollekin uudelle vaikutukselle, tuodaan se meille, omituisen, mutta kuitenkin lain alaisen olojen yhteyden kautta, — niin tämä kohtaus ja keskustelu juuri tuotti sen vaikutuksen, jota vastaanottamaan Lovisan koko sieluntila oli valmistettu. Sanomaton ilon ja innon tunne heräsi hänessä. Tätä yritystä täytyi kaikella muotoa auttaa; hän kuunteli syvimmällä osanotolla erikoisseikkoja sen toimeenpanemisessa ja kun hän erosi ystävästään, hän ei

ainoastaan luvannut itse auttaa, vaan herättää muissakin innostusta asiaan.

Kiireesti ja koneellisesti hän toimitti loput asiansa. Lakkaamatta hän mietti keinoa, miten parhaiten auttaa ystävätään ja kun hän seiso i eräässä makeiskaupassa valikoiden hedelmiä puolispöydän varalta, hän samalla ajatteli mitä hän sanoisi miehelleen, että hänkin innostuisi, minkä verran miehensä mahtoi antaa ja miten hänen ystävänsä hämmästyisi ja iioitseisi saadessaan niin suuren summan.

Kotiin tultua hän heti meni Erlandin luo, joka istui kammarissaan ja kirjoitti.

Nähtyään vaimonsa hän heti laski kynän kädestään, kääntyi päin ja kysyi nauraen, mitä hänellä nyt oli sanomista, kun tuli kasvoilla "perheneuvospiirre".

Lovisa hymyili, otti tuolin ja istui Erlandin viereen. Sitten hän alkoi innokkaasti ja mikäli muisti, ystävättären sanoilla kertoa tuosta laupeudentyöstä sekä pyysi lopuksi Erlandin kannattamaan asiata aluksi isommalla raha-avulla ja sitten vuotuisella maksulla.

Erland kuulosti tarkkaan Lovisan kertomusta. Leikkisä juonne katosi heti hänen kasvoiltaan; hän näytti hyvin vakaiselta siinä istuessaan selkä kenossa kirjoitustuolilla ja sormiellen kynänvartta. Katse seurasi koneellisesti käden liikkeitä.

"Eikö totta, Erland", jatkoi Lovisa lopetettuaan tilintekonsa, "se on oiva tuuma? Sellainen koto, jossa köyhät lapset saavat ruokaa ja vaatetta ja sitäpaitse oppivat työtä tekemään, varmaan se suojeleisi monta puutteesta ja kärsimyksistä sekä aineellisesti että hengellisesti?"

"Tietysti", vastasi Erland kiireesti, katsoi ylös ja kääntyi vaimonsa puoleen, "tuo tuuma todistaa että sen tekijällä on sekä päätä että sydäntä, ja se on epäilemättä hyvin kaunis — hyvin kaunis. Mutta valitettavasti on tuollaisista laitoksista ylipäätään saneen vähän hyötyä, luulenpa melkein että tuo uudenaikainen ihmisrakkaus vaan tylystyttää heitä ja kiihoittaa välinpitämättömyyttä ja laiskuutta. Mitä korjata tulisi, niin se on itse yhteiskunnallisten lakien perustus. Niin kauan kun sellaista työn puutosta kestää, kuin meillä nyt on, niin kauan emme voi auttaa köyhiä millään tehokkaalla tavalla. Antaa heille rahaa, ja perustaa kotoja ja semmoista on vaan hetkellistä hyvää. *Työtä* heille pitäisi koettaa hankkia, siinä ainoa keino, joka voisi vaikuttaa jotakin, sillä se kohottaisi samalla heidän siveellistä tunnettaan..."

"Tietysti", sanoi Lovisa vähän kärsimättömästi, "mutta kun ei kerran löydy työtä, kun satoja vankkoja miehiä turhaan hakee työtä, eihän saa antaa heidän nähdä nälkää ja nääntyä vaan siitä syystä, ettemme osaa auttaa kaikkein viisaammalla tavalla. Onhan toki parempi auttaa niin hyvin kuin voi, kuin olla ihka auttamatta..."

"Se on selvää, kukas sitä väittää? En minä ensinkään moiti hyväntekeväisyyttä, minä päinvastoin puollan ja ihailen sitä; sanon vaan, että kaikki mitä se toimittaa on hetkellistä ja haihtuvaa, se on sanalla sanottu, turhaa eikä mitään muuta".

"Mutta pelastaa ihmisiä nälkään kuolemasta ei kuitenkaan voi olla ihan turhaa, eikä arvotonta", vastasi Lovisa hiljaa.

Erland hymyili ja kohotti olkapäitään ikäänkun sanoakseen, että Lovisa ei tahtonut ymmärtää häntä, että hän tavallisella naisellisellä ahdasmielisyydellä, vaan piti silmällä asian *yhtä* puolta eikä käsittänyt että hän katseli sitä perussylliseltä kannalta, eikä vaan puhunut nyt nostetusta kysymyksestä.

"Nuo tutkistelemiset kiusaavat minua", jatkoi Lovisa ja äänensä kuului niin syvältä aina kun hän oli liikutettu, "onhan tosin hyvää ja kaunista että *tahdotaan* hankkia työmiehelle oikeutta, että edes huomataan jotta alempien kansanluokkien asema on parannettava, mutta kunnes se tapahtuu, ja tietysti siihen vielä on aikoja, mitähän se heitä hyödyttää, että siitä pidetään *puhetta*? Kenties tulevaisuudessa, mutta nyt ei mitään. Mitä he kaikista parhaiten tarvitsevat on apua, käytännöllistä, kiireistä apua, ja minä luulen, että jokaisella, jolla on onnellisempi asema elämässä, myös on vastaava velvollisuus auttaa, parempia aikoja odottaessa, puutetta kärsiviä, ei pelkillä sanoilla ja säähillä, vaan jakamalla heille osan omaa hyväänsä. Mutta kukaan meistä ei anna niin paljon kuin pitäisi antaa, me annamme hiukkasen omasta yltäkyläisyydestä, muutamia muruja, joista kernaasti luovumme, ja siinä kaikki!"

"Ja vaikka sinä jakaisit kaikki kun sinulla on ja omaat", keskeytti Erland kiivaasti, "niin se olisi sama jos heittäisit sen järveen. Muutamassa silmänräpäyksessä se olisi kaikki kadonnutta puutteen ja kurjuuden kitaan, jättämättä siunauksen jälkeäkään peräänsä. Elä nyt käsitä minua väärin, en minä tarkoita, ettei auttaa saisi, minä vaan tahtoisin saada sinun käsittämään, että se on väärää uhraavaisuutta, liioiteltua ihanteellisuutta, johon sinä niin usein näyt pyrkivän, — luopua elämän mukavuuksista ja huvituksista ja sen sijaan vaatettaa ja elättää köyhiä, sillä se on laveammassa merkityksessä ihan hyödytöntä!"

"Mutta et suinkaan sinä tahtone sanoa, ettei tuo koti köyhiä lapsia, varten olisi miksikään hyödyksi?"

"Ei, ei, tietysti ei", hän vastasi närkästyneenä, kun ei vaimonsa tahtonut seurata hänen ajatuksensa juoksua, "minähän sanoin laajemmassa merkityksessä. Muutoin tuo tuuma on minusta nähden oivallinen eikä ensinkään mahdoton toteuttaa. Mutta surullisinta, liikuttavaa on, että jos teille onnistuu pelastaa sata lasta vilua ja nälkää näkemästä, niin kasvaa toisia sata, kuin sieniä maasta, jotka ovat yhtä surkeita!"

"Niinpä niin, mutta onhan kumminkin muutama pelastunut. Onhan vähemmin kurjaa että sata näkee nälkää kuin jos kaksi sataa sitä tekee".

Erland nauroi.

"Laiha etu, ainakin sille sadalle, joka kärsii! Kaikessa tapauksessa", hän lisäsi vakaisesti, "on sinun ystäväsi yritys varsin kunnioitettava".

"Sinä tahdot siis auttaa häntä?" kysyi Lovisa innokkaasti.

"Tietysti. Jos me tunnemme, ettemme voi toimittaa mitään pysyväistä hyvää, niin onhan kumminkin velvollisuutemme ojentaa tarvitseville auttava käsi. Noo, minkä verran sinä tahdot?"

Lovisaa arvelutti. Häntä peloitti mainita niin suurta summaa, ensiksikin siitä syystä että miehensä kenties tulisi tyytymättömäksi ja hänen intonsa asian suhteen laimeneisi, toiseksi hän pelkäsi närkästyntä katsetta, joka hänen silmissään heti alentaisi lahjan arvoa ja tekisi hänet tyytymättömäksi miestänsä kohtaan.

"Tahtoisitko antaa sata kruunua", hän sanoi viimein arasti.

Erlandin kasvot synkistyivät heti.

"Nyt on minun mahdoton antaa niin suurta summaa. Näinä päivinä on minulla ollut jos jonkinlaisia menoja. Eilen viimeksi täytyi auttaa erästä rappiolle joutunutta raukkaa, entistä Upsala toveria. Hän sai kaksi sataa kruunua. Ja tuskinpa päivääkään kuluu, ettei joku ano yhden- eli toisenlaista apua".

"Mutta, Erland", sanoi Lovisa kasvot pois päin, matalalla äänellä, "huomiset päivällisemme tekevät monta sataa kruunua. *Siihen* sinulla kyllä on varoja".

Erlandin silmät välähtivät; hän nousi kiivaasti ja asettautui vaimonsa eteen kädet housujen taskuissa.

"Mitä sinä tarkoitat tuolla soimauksellasi, Lovisa? Teenkö väärin kun elän niinkuin elän? Tarkoitatko sinä, että meidän pitäisi elää niinkuin köyhät ihmiset, asua kahdessa kammarissa, syödä kalaa, leipää ... eli...?"

"Ei ei, en minä sitä sano ... nyt rauhoitu, kultaseni", keskeytti Lovisa koettaen tarttua Erlandin käteen, jonka hän kiivaasti veti pois. "Minä vaan tahdon *sinun* tähtesi ja minun itseni tähden sanoa, ettemme me saa olla itsekkäitä, että meidän täytyy *ilomielellä* antaa osastamme muillekin silloin kun me huvittelemme ja nautimme elämästä. Voi sentään, Erland, ihminen tulee niin pian itsekkääksi. Minä tunnen sen itsestäni, minä tunnen miten tämmöinen ylellisyys laimentaa tunnettamme toisia kohtaan, aivan unohtuu miltä *kärsiminen* tuntuu, kun ei itsellä ole kärsimyksiä, joutuu niin etäälle kaikista köyhistä, ettei enää voi tuntea heidän tavallaan eikä heidän kanssansa, vaan sen sijaan keskustellaan kylmästi yhteiskunnallisista epäoloista ja miten niitä voitaisiin korjaella. Usko minua, minä tunnen, tunnen juuri itseni suhteen tuon hirveän vaaran, joka on rikkaudessa: vaaran, ettei ymmärretä kärsimystä. Minä niin pelkään kontistua tuohon itsekkäisyyden hyyhmään. Minä tunnen usein miten nautinnonhimo tahtoo kietoa minut, miten se kuiskii minulle: elä sure auttamaton asiata, *sinä* et pysty muuttamaan yhteiskunnan lakeja, iloitse siis elämästä, ja kiitä Jumalata onnesta, jonka olet osaksesi saanut! Mutta kun minä koetan kiittää Jumalaa, tuntuu rukoukseni sydämmettömältä ivalta niitä kohtaan, jotka ovat onnettomampia kuin minä".

Molemmat olivat vaiti. Erland käveli edes takasin, pää kumarruksissa ja otsa rypyssä. Hänen tyytymättömyytensä haihtui kuitenkin pian; hän astui vaimonsa luo, syleili häntä vyötäisistä ja katsoi häneen puoleksi surumielisesti, puoleksi veitikkamaisesti hymyillen.

"Pieni haaveellinen eukkonni", hän sanoi hellästi, "sinä et oikeastaan sovellukaan tähän matoiseen maailmaan; sinä olet liian hyvä sekä sille että — minulle. Kaikessa tapauksessa", hän jatkoi, astui kirjoituspöydän luo, otti sieltä satakruununsetelin ja antoi Lovisalle, "tässä on pyytämäsi raha. Mutta minä sanon sinulle suoraan, että nyt et sinä saa pitkään aikaan pyytää enempää".

"Kiitosta rakas", vastasi Loviisa innolla, "ei, nyt minä saatan olla tyytyväinen. Yksi asia vaan: sinun täytyy luvata vähäinen vuosimaksu, edes..."

"Ei kiitoksia, sitä juuri minä en tee. Tässä tulee häviö vuosimaksujen kautta. En muistakaan miten

moneen seuraan ja laitokseen minut on kiedottu ja nyt olen päättänyt sanoa *ei!*"

Hän nyökkäili naurusuin, istui pöydän ääreen ja tarttui työhön. Lovisa suuteli häntä pari kertaa otsalle ja meni sitten tiehensä.

Mutta hän ei ollut onnellinen, ei nyt eikä illallakaan kun hän meni viemään rahoja ystävälle, joka niistä sydämmellisesti kiitteli. Niin, nuo kiitokset miltei vaivasivat häntä, hän tunsu ettei tuolla lahjalla ollut mitään arvoa, hän tiesi että miehensä oli sen antanut päästäkseen rukouksista ja kehoituksista, saadakseen olla rauhassa. Ja jos Erlandin lahjanannossa oli jotain totuutta ja tunnetta, niin se perustui tyyten hänen rakkauteensa häneen, Lovisaan, haluun tehdä hänelle mieliksi, eikä säälistä kärsiviä kohtaan.

Hän ei voinut poistaa alakuloisuuttaan: se seurasi häntä kaiken yötä, unessakin hän sen tunsu, se kiusasi häntä aamulla, huoneissa hääratessä ja keittiössä puolisen valmistuspuuhissa. Ja kun hän neljän ajoissa ilmestyi makuusuojusta puettuna somaan ja hienoon päiväpukuun, — jonka Erland tarkasti ja hyväksyi — kun hän vastaanotti vieraita, oli hänen vallan vaikeata olla niin iloisen ja onnellisen näköinen, kuin tilaisuus vaati. Mutta Erlandin tähden — Erlandin, joka käyskenteli suojissa loistaen tyytyväisyydestä ja vieraanvaraisuudesta — hän kaikella muotoa koetti voittaa haikeuttaan. Ja tuon mielenponnistuksen johdosta hän oli tavallista vilkkaampi. Posket punoittivat, oli ikäänkuin hehkua uneksivan silmän syvässä. Hän oli niin soma tumman sinisessä samettipuvussa, joka pehmeästi sujui pienen, sorean vartalon ympärille, että Erlandin katse vähä väliä seurasi häntä ihastuksella ja ylpeydellä.

Ateria oli alusta pitäin hyvin hupainen. Isäntäväen hilpeä mieliala levitti kuin päivänpaistetta ympäri pöytää, kaikki olivat iloisia, laskettiin leikkiä, pakinoitiin ja naurettiin, yhä äänekkäämmästi ja irtonaisemmasti jokaisen uuden viinilajin jälkeen.

Kauppaneuvoksen rouva, joka istui isännästä oikealla, oli saanut toiselle puolelle hyvin hupaisen naapurin. Tälle antoi Erland toimeksi "Iellitellä eukkoa" ja imarrella, häntä hienojen iltamien johdosta. Pieni rouva, joka kävi yhä pyöreämmäksi mikäli ilta kului, nautti oikein ollen herrojen leikin esineenä. Oli aivan tukehtua, niin hän nauroi Erlandin sukkeluuksille, näpsäytti sormille viuhkalla, kun Erland oli "häijy" ja juotuaan pari lasia sampanjaa hän tuli erinomaisen imeläksi molemmille naapureilleen.

Neiti Berg koetti myös osaltaan pitää iloa vireillä. Hänen kokkapuheensa, jotka alkupuolella ateriaa jotensakin pysyivät säädyllisyyden rajoissa, alkoivat tuossa jälkiruuan aikana vivahtaa niin kirjavilta, että hän vain kuiskimalla niitä ilmoitteli naapureilleen. Nämä taas lakkaamattomien naurunpuuskien remakassa niitä levittelivät muille vieraille.

Kun pöydästä noustua isännän kehoituksesta mentiin hänen suojaansa tupakoimaan ja kahvia juomaan, oli ilo ylimmillään. Kauppaneuvoksen rouva, joka pöyhisty kanarialinnun lailla, kun se on oikein tyytyväinen, pyörähteli kuni kerä toisen herran luota taas toisen luo, jotka häntä taputtelivat ja suutelivat käsiä. Neiti Berg vetäytyi parineen yhteen nurkkaan "virnailemaan"— neidin sanojen mukaan — ja muu seurue loikoi mukavilla sohvilla ja nojatuoleilla, nauttien suloista lepoa.

Ja niin vähitellen tapahtui mielenmuutos; vallattomuus asettui, ruuansulatus vaikutti suloista vetelyyttä, nautittiin siinä istuessa noin mukavasti ja puhellessa vakavista asioista. Muutama sattumalta lausuttu sana nosti uskonnollisen väittelyn kahden vieraan välille; vähitellen vaikenivat toiset ja keräytyivät noiden kahden ympärille, kuullakseen huvittavaa kinaa, ja ei aikaakaan, niin oli ylhäällä yleinen vilkas keskustelu uskonnon periaatteista. Mielissä vielä värähteli iloinen surina, joka tuskin oli vajennut, päivällisaterian loisto väikkyi puhujain mielikuvituksessa kirkkaana pohjana, jota vastaan kuoleman ja ijankaikkisuuden kysymykset esiintyivät kuin suuret, synkät, mutta samalla salaperäisen viehättävät varjot.

Uskonnollinen väitös loppui, eikä nyt, enemmän kuin samallaisissa tilaisuuksissa ennenkään, tultu parempaan päätökseen kuin että toinen piti toistaan joko ahdasmielisenä tai harhaoppisena. Sitten ruvettiin puhumaan yhteiskunnallisista epäkohdista, köyhyydestä, ja työttömyydestä. Siinäkin asiassa oltiin erimielisiä; vanhoilla olivat syyttivät siitä ajan kurjuutta, tätä kurjaa aikaa, jolloin kaikki yhteiskunnalliset siteet rikottiin; vapaamieliset puolustivat tasa-arvon aatetta ja keskustelu muuttui vähitellen kiivaaksi kiistaksi, joka ei sekään johtanut parempaan päätökseen kuin edellinäkään. Yhdessä asiassa olivat kumminkin kaikki yksimielisiä, nimittäin siinä, että nykyinen aika on huonoista huonoin; vanhoilla olivat moittivat, että "entinen hyvä aika" oli mennyttä, aika, jolloin vielä oli olemassa muinaista ritarillisuutta ja muinaisia kunnan miehiä; — vapaamieliset taas siitä syystä, ettei tuo kultainen aikakausi vielä ole koittanut, jolloin oikeudentunto ja veljellisyys vallitsee ihmisten kesken, ja joka oli koittava silloin, kun heidän programminsa oli pantu toimeen.

Kun tämä kina päättyi, ryhdyttiin levollisimpiin, valtiollistaloudellisiin aineisiin ja niin rupesi eräs naisista kertomaan käynneistään köyhien majoissa. Hän oli ollut monta vuotta suojelusrouvana yhdessä

pääkaupungin isoimmista seurakunnista. Hän puhui erinomaisen hyvin, esitystapa oli vilkasta ja taiteellista ja kaikki kuuntelivat jännityksellä hänen kuvauksiaan kurjuuden kodeista. Viimein hän kertoi eräästä perheestä, jossa isä oli tylsämielinen ja äiti niin sairas, että tuskin jaksoi olla jalkeilla. Ja, tuossa kodissa löytyi yhdeksän — yhdeksän! — lasta, eikä mitään millä elää... Isä istui nurkassa ja tuijotti, lapset makasivat lattialla kuin sinne tänne viskatut resumytyt ... se oli kauhistavan surkea näky... Ja kenties kaikista kurjinta oli puhutella naista, jolla miehen hulluudesta huolimatta oli vastasyntynyt lapsi povella — kuulla, miten tyly hän oli ja välinpitämätön kaikesta...

Tämä kertomus herätti syvää liikutusta kuulijoissa. Vedet nousivat monen naisen silmiin ja eräs herroista, joka ei suvainnut kuulla semmoista, hiipi tiehensä pienelle kävelyretkelle päästäkseen tuskallisesta liikutuksesta..

Seurasi sitten monta saman laatuista juttua. Puhujat olivat melkein innossaan saada kuvata sitä kurjuutta kun he olivat nähneet. Yksi kerjäläisjuttu kerrottiin toisen jälkeen ja miten lie ollutkaan, rupesivat nuo jutut vivahtamaan leikkisiltä. Eräs naisista kertoi vanhasta rappiotilaan joutuneesta sotamiehestä, joka säännöllisesti kolme neljä kerta vuodessa kauppasi hänelle saapasnihtiä, eikä antanut rauhaa ennenkuin hän osti. Nyt niitä oli semmoinen rovio että sopi kohta itsensäkin lähteä niitä kaupitsemaan. Toinen teki elävän kuvauksen köyhästä kirjailijasta, joka tullen apua anomaan, ensin lähetti nimikorttinsa. Sen johdosta hänet käskettiin isoon saliin, jonne sattuihin muita vieraita tulemaan ja jossa kirjailija oli niin tyytyväinen ollakseen, ettei tahtonut hennoa lähteä pois.

Tuommoinen äkkinäinen, selittämätön tuulenpuuska oli silmänräpäyksessä muuttanut keskustelun luontoon ja vapauttanut seuran vakavuuden ja syvämielisyyden loitsupiiristä, johon se taannoin joutui. Leikin säkene oli lennähtänyt, se sytytti heti, sillä juuri sillä hetkellä haluttiin muuttaa mieltä ja ilveillä jälleen. Ja muutamassa hengenvedossa olivat synkät, käsittämättömät kysymykset syrjäytetyt ja jälleen juteltiin hauskaasti ja suruttomasti.

Melkein koko ajan oli Lovisa istunut ääneti; ainoastaan pari kertaa, kun joku suorastaan puhutteli häntä, hän sanoi jonkun arvottoman sanan. Haikeus, joka häntä viime ajoilla oli painanut ja jonka hän iloisen aterian ajalla oli väkivallalla sulkenut sielunsa syvään, muuttui nyt synkäksi, tuskalliseksi epätoivoksi ja tarttui häneen aavistamattomalla voimalla. Olihan tuo keskustelu täydellisessä sopusoinnussa hänen oman mielentilansa kanssa, ja kuitenkin se kiusasi häntä, hetki hetkellä yhä enemmän. Ja kun he vihdoin rupesivat ajattelemattomalla kovasydämmisyydellä kertoilemaan leikkilisiä kerjäläisjuttuja, silloin muuttui tuo tuskan tunne katkeraksi vihaksi.

Millä oikeudella he noin puhuivat? Miksi kuvasivat kärsimyksiä, joita he eivät ymmärtäneet? Hän tunsu tuota tuskallista kipeää sielussaan, joka aina häntä kohtasi hänen huomattessaan miten paljon vääryyttä tässä elämässä toiselle tehdään, miten täynnä tuskaa se on. Hän näki kotinsa, vanhempansa, ja tuosta puutteiden ja huolien kuvasta levisi koko joukko samallaisia kuvia, yhä etemmäksi kunnes ne vihdoin haihtuivat määräämättömiin, rajattomiin näkyihin, kitisevään, epäselvään joukkioon kärsiviä ja voihkivia olennoita. Ja tuossa istuessaan, kuunnellen vierastensa puheilua, hän oli samalla kuulevinaan kaukaisia ääniä, kaukaa, tuosta kitisevästä ihmisjoukosta, jotka huusivat hänelle: "miksi ette anna meidän olla, mitä meidän surumme koskevat teihin, meidän kärsimisemme, joita te ette käsitä? Miksi te vedätte niitä itseänne kiihoittamaan, kun sulatatte hyvää ruokaanne ja hienoja viinejänne? Miksi puhutte puutteestamme, miksi säälitte meitä, ettekä auta meitä? Jättäkää meidät rauhaan, antakaa meidän olla pimeyden ja unhon varjoissa, elköö pilkatko meitä, juuri ilojuhlissanne vetäen esille meidän laihat, kuihtuneet kasvot. Hetken kuluttua te ette kuitenkaan enää muista, että me olemme olemassa, että me kärsimme — kärsimme joka päivä ja joka hetki — eikä vaan sillä haihtuvalla hetkellä, kun teitä haluttaa mässäätä säälin kyyneleissä!"

Lovisasta tuntui ikäänkuin nuo äänet lähestyisivät häntä, kasvaisivat kuin lähenevän myrskyn kohina; häntä ahdisti, hän oli täynnä tuskaa, hän olisi tahtonut kovasti huutaa ajatuksensa ilmi, sanoa noille ihmisille miten kevytmielisiä, itsekkäitä he olivat, etteivät he ymmärtäneet kärsimystä koska tuolla lailla voivat puhua. Mutta hän oli kuin sidottu; hän ei saanut sanaakaan suustaan, hän istui silmät maahan luotuina ja kuunteli puhuvien ääniä, jotka niin kummallisesti soristen sekaantuivat valittaviin äänihin hänen povessaan.

Hän ei voinut kärsiä kauempaa; hän nousi äkkiä ja meni ulos. Tuossa päällennäpäin niin levollisessa ja hempeässä olennossa oli kätkeytyjä intohimon, niin lemмен kuin vastenmielisyydenkin tunteita, jotka joskus heräsivät ja valtasivat koko hänen olentonsa huumaavalla voimalla. Tällä hetkellä hän tunsu vastenmielisyyttä, melkein vihaa noita iloisia, suruttomia ihmisiä kohtaan: kaikki elämän katkeruus ja vääryys, kaikki mikä oli alhaista siinä, esiintyi nyt jyrkissä leikkauksissa ja synnytti hänessä inhoa kaikkia, kaikkia kohtaan. Mikä oli elämän tarkoitus? Mitä hyödyttää turha, kevytmielinen leikki, kun emme kuitenkaan koskaan, koskaan saa vastausta kauheaan kysymykseen, joka meitä ahdistaa? Miksi alituisesti tuntee tuota hirveätä tyytymättömyyttä, joka kalvaa kuin mato sielumme syvyydessä? Uhkaavalla tuskalla hän esitti nuo kysymykset, joita seurasi pitkä äännettömyys, ikäänkuin niiden

vastimeksi löytyisi vaan synkkää, tuntematonta, salaperäistä, joka nielee kaikki kysymykset: ijankaikkisuuden lepo.

Hän meni pienen poikansa luo, joka istui lastenkammarissa ja luki läksyjänsä.

"Mitä minä tahtoisin opettaa hänelle elämästä, millä tavalla tahtoisin tehdä hänet erilaiseksi muita ihmisiä?" hän kyseli itseltään seisoen siinä kumarruksissa pojan ylitse. "En tiedä, en. Sehän on juuri kauheata etten käsitä elämän tarkoitusta. Yhden toki tiedän ... tiedän, että elämän ylevyys, se, jonka jälkeen meidän tulisi pyrkiä, ei ole huveissa ja nautinnoissa! Mutta miksi huvittelen kun tiedän parempaakin löytyvän?... Mutta mitä 'se parempi' on sitten? 'Ota kaikki kun sinulla on...' Sitäkö Jumala vaatii?... Onko syntiä nauttia kun toiset kärsivät? En tiedä ... siinä juuri onnettomuuteni etten mitään tiedä — ei mitään ... minä vaan tunnen, aavistan ... mutta en *tiedä* mitään".

"Äiti, sinä et kuule mitä minä sanon", huudahti Yrjö moittien, kun ei äiti vastannut mitään hänen kysymykseensä mitä eräs sana merkitsi.

"Anna anteeksi, poju", hän kuiskasi kiivaasti ja suuteli monta kertaa poikaa.

Sitten hän istahti ja rupesi kiireesti tarkastamaan käännöstä.

Samassa astui Erland sisään etsien vaimoaan.

"Kultaseni, missä sinä olet?" hän huusi iloisesti. "Tule nyt, tuolla ruvetaan tanssimaan ja vieraat kaipaavat emäntää".

"Tanssimaan!" kertoi Lovisa ja hänen kasvoillaan kuvautui syvin vastenmielisyys. "Erland, minä pyydän, elkää ruvetko tanssimaan".

"Hyvänen aika, ja miksi emme sitä tekisi?" kysyi Erland hämmästyneenä.

Lovisa ei tietänyt mitä hän vastaisi. Ei, miksikä he eivät tanssisi? Hän oli vaan jatkanut omaa vakaista ajatusjuoksuaan ja sen mukaan hänestä tuntui melkein käsittämättömältä että ihmiset haluaisivat tanssia, mutta Erlandista, joka ei tuntenut noita ajatuksia, mahtoi hänen sanansa kuulua hyvin oudolta.

Siellä ulkona ruvettiin soittamaan ja valssin säveleet tunkivat lastenkammariin, iloisina, hypähdellen, ikäänkuin ivaten Lovisan murheellista mieltä.

"Min'en tiedä, miksi", hän sanoi hiljaa, "mutta nuo äänet kiusaavat minua. Minä pyydän sinua, Erland", hän huudahti äkkiä ja kaikki tunteet, jotka olivat eläneet hänen sisässään, virtasivat nyt vapaasti ja loivat hänen katseelleen kuumeentapaista loistoa, "elkäämme tanssiko tänä iltana!"

"Ja miksikä ei?" kysyi Erland yhä enemmän hämmästyen.

"En tiedä, en voi sitä selittää sinulle, minä tunnen vaan semmoista, tuskaa, semmoista ahdistusta ikäänkuin aavistaisin jonkun onnettomuuden tulevan. Tiedäthän, että minä tunnen noin edeltäpäin, ja kun sinä tulit käskemään minua tanssiin, selvisi minulle äkkiä ettemme me saa noin leikkien kuluttaa elämätämme, että suruton nautintomme pian loppuu — että jotakin on tulossa... Tällä hetkellä minä tunnen niin ihmeen selvästi, että elämä täytyy olla totuutta ... ja jos me emme tahdo sitä semmoisena käsittää, niin siitä seuraa — surua..."

Hän seiso i miehensä edessä pää pystyssä ja silmät melkein ummessa. Hän näytti tavallista pitemmältä, oli ikäänkuin rikas, voimallinen tunne-elämä hänen povessaan olisi kohottanut pientä vartaloa. Ja kun hän hitaasti nosti silmänsä, loistivat ne kumman kirkkaina.

Erland katseli häntä tyytymättömänä. Hän ei tahtonut nähdä vaimoaan tuossa tilassa, joka oli hänen mielestään liioiteltua ja luonnotonta.

"Minä en käsitä sinua, Lovisa", hän sanoi maltittomasti, "sinua vaivaa jokin luulotauti. Et suinkaan sinä saata tarkoittaa, että me, niinkauan kun Jumala antaa meille onnea, rupeaisimme suremaan ja itkemään vastaisien huolien varalta?"

Hän ei vastannut; hän kalpeni ja katse kävi vielä tummemmaksi.

"Minä en ole koskaan kuullut, että olisi syntiä olla iloinen, ja taas ansioksi ihmiselle kulkea happamen näköisenä ja voitotella", jatkoi Erland yhä kiivaammasti. "Ja mitä etenkin sinuun ja minuun tulee, niin minun mielestäni me molemmat olemme niin paljon raastaneet ja kärsineet, että me nyt häiritsemättä voimme nauttia onneamme".

"Mutta minusta tämmöinen suruton nautinto tuntuu synniltä", hän kuiskasi mieheensä katsomatta.

"Niin, silloin en voi muuta kuin surkutella, että minun täytyy pakoittaa sinua syntiä tekemään", hän vastasi kuivasti, "minun elämäni ainoa pyrintö on ollut tehdä sinut onnelliseksi, tehdä kotimme hauskaksi, ja silloin on kovin katkeraa kuulla tuollaisia sanoja".

Lovisa vavahti ja vilkasi äkkiä häneen. Hän tunsu omantunnon piston sydämessään.

"Anna anteeksi, rakas", hän huudahti mennen miehensä luo ja koetti tarttua hänen käteensä. "Ja elä käsitä noin väärin minun sanojani. *Sinä* et ole mitään rikkonut... Joka *voi* olla iloinen ja suruton, joka *voi* nauttia, muistamatta muiden tuskaa, hän ei sillä syntiä tee. Se vaan, joka on herännyt suruttomasta unesta, joka keskellä elämän riemua kuulee ääniä sen kurjuudesta ... hänhän vaan tekee syntiä. Sentähden minä yksin olen syyllinen ... jos se lieneekään mikään rikos. Joskus ne tuntuvat minusta sairaan houreilta kaikki ... mutta minä kärsin kuitenkin..." Hän oli hiipinyt miehensä luo ja hänen äänensä kävi melkein kuulumattomaksi kuiskeeksi siinä puhuessaan. Närkästynyt katse katosi vähitellen Erlandin kasvoista, mutta tyytymättömältä hän vielä näytti.

"Elä ole vihainen enää", jatkoi Lovisa hellästi, "kenties minä olen väärässä ... ollaan iloisia ja nautitaan onneamme ... niinkauan kun sitä kestää... Mene nyt sinne tanssimaan, minä tulen paikalla ... mene, ja pyydä joku tanssiin..."

"Ei kiitoksia", vastasi Erland jäykästi ja veti kätensä vaimonsa kädestä, "en minä tanssi, sinulle onnistui karkoittaa kaiken halun..."

Hän poistui kiivaasti sen enempää sanomatta. Lovisa jäi seisomaan liikkumattomana; katseensa, joka ensin tuskallisena seurasi Erlandia, painui ja kiintyi tuijottavana lattiaan.

"Kumpi meistä kahdesta kestää kauemmin?" hän ajatteli itsekseen, "hän ilossa ja suruttomuudessa tai minä vakavuudessa? Kummalleko meistä nyt sanotut sanat ovat tyhjiä, ilman sisällystä? Eli voimmeko me koskaan yhdistää mielipiteemme kokonaisuudeksi, täydelliseksi sopusoinnuksi, niin että me otamme ja annamme toisiltamme, jotta vältämme äärimmäisen pahimman, joka on oleva seuraus kun vaan jompikumpi meistä saa hallita... Siitä riippuu kaikki..."

"Äiti", sanoi Yrjö, joka koko ajan oli istunut pöydän luona ääneti katsellen vanhempiaan, "miksi sinä ja isä torutte?"

"Mistä sinä tiedät että me torumme?" vastasi Lovisa tullen pojan viereen istumaan.

"Näinpä minä, te ette olleet hyvän näköisiä", sanoi poika vakaisesti, "te ette saa torua, äiti, minusta ei ole hauskaa että te torutte", hän jatkoi ja rypisti kiivaasti kulmiaan, ikäänkuin hän olisi tuntenut ruumiillista pahaa.

"Mutta ettekös tekin siellä koululla joskus ole eri mielisiä ja koeta silloin saada toista taipumaan?" jatkoi Lovisa.

"Se on ihan toista", vastasi Yrjö varmasti, "jos joku pojista puhuu tuhmasti, niin heti paikalla häntä kuritetaan, mutta eihän koskaan voi tietää äitiko vai isä on oikeassa?"

"Ja miksikä ei yhtä hyvästi kuin poikien välissä?"

"Siksi ... siksi... että yksi poika aina on toista tuhmempi ja joka on vähimmin tuhma, se on oikeassa. Mutta ei isä voi olla tuhmempi kuin äiti, eikä äiti tuhmempi kuin isä..."

Hän rehahti sydämmellisesti nauramaan; hän oli mielestään sanonut jotakin hyvin hauskaa.

"Mutta rakas lapseni", väitti Lovisa hymyellen, "eikös äiti sentään ole tuhmempi... Minä kuulen usein sinun ja Vernerin poikien puhuvan tuhmista naisista ja tuhmista tytöistä ... ja olenhan minäkin nainen..."

"Äiti!" huudahti Yrjö säteilevin silmin ja ylpeästi nykäisten niskaa, "äiti ... eihän äiti ole kuin muut naiset, e-ei..."

"No, missä ero sitten lie, sano?"

"En minä oikein tiedä", vastasi poika mieltiväisenä, "mutta kun minä ajattelen muita rouvia ja tyttöjä, näyttävät ne minusta aina niin nauravilta ja höpättäviltä ... äiti ei ole koskaan semmoinen ... äiti on aina niin vakainen ... ja sitten äiti kävelee niin hitaasti ... toiset rouvat hötköttävät niin", hän lisäsi irvistäen.

Lovisa veti pojan syliinsä ja suuteli häntä monesti.

"Vai niin, sinusta on äitisi parempi kuin muut rouvat?" hän kysyi nauraen.

"Tietysti", vastasi poika katsoen hämmästyneenä ikäänkuin ihmeissään, että äiti saattoi semmoista kysyäkään, "äiti on paljoa parempi".

"Hupakko!" sanoi Lovisa vielä kerran suudellen poikaa. Yrjö pani sitten pois kirjansa ja luki iltarukouksensa äidin kuullen, niinkuin hän oli tehnyt pikku pojasta asti. Sen jälkeen Lovisa sanoi hänelle hyvää yötä ja meni vierasten luo.

Siellä ulkona tanssittiin, mutta vauhtia siinä ei ollut, sillä isäntä ei ollut tavallisella hyvällä tuulella ja vaikka Lovisa teki mitä vaan voi iloa ylentääkseen, se vaipui ja vaipui yhä. Ja kun vieraat olivat menneet ja päässeet kadulle, he kaikki esiintoivat vilkkaan hämmästyksen, miten näillä kemuilla, jotka niin hauskaasti alkoivat, voi olla kaikkea muuta paitsi hupainen loppu. —

Mutta siitä päivästä lähtien alkoi Lovisan sielun tila muuttua. Hämärät surun ja omantunnon vaivan aavistukset, jotka olivat piilleet hänen sielunsa syvyydessä ja kiusanneet häntä salaisena käsittämättömänä levottomuutena, kohosivat nyt ylöspäin ja muodostuivat varmoiksi, selviksi kysymyksiksi: "onko minulla oikeutta elää näin? Voiko ihminen, jonka silmät ovat avatut näkemään elämän vakavia puolia, joka tuntee ja käsittää lähimmäistensä puutetta ja tuskaa, voipiko hän elää suruttomasti? Voiko hän levossa syödä herkkujaan, nukkua lämpimässä, mukavassa vuoteessaan kun hän alati näkee silmissään nälkäisiä, viluisia ihmisiä? Ei, hän ei voi, hän kärsii epätoivon tuskia! Noilta tuhansilta, jotka suruttomuudessa nauttivat, jotka hekumoivat muistamatta muiden puutetta, heiltä ei Jumala vaadikaan muuta, sillä heitä hän ei ole herättänyt, hän antaa heidän maata itsekkäisyyden horros-unta. Mutta joka on tuosta unesta herännyt, joka *käsittää* onnellisen velvollisuudet onnettomia kohtaan, ja ei kuitenkaan täytä noita velvollisuuksia, hän tekee, ja hän yksin, kuoleman synnin ja rangaistus on kerran tuleva..."

Nämä ajatukset elivät selvinä hänessä, eikä hän enää koettanut, niinkuin ennen, salata itseltään, että hänen ulkonaisesti niin onnellinen elämänsä ei tyydyttänyt häntä.

Ja kuitenkin hän ei voinut vähääkään muuttaa elintapojaan, hänen pehmeältä luonteeltaan puuttui sitä voimaa, joka voittaakseen suuren päämäärän voi tuottaa rakastetullekin henkilölle hetkellistä kipua. Hän koetti päästä tuosta pintapuolisesta kevyestä elämästä ja uhrata elämänsä vakaville pyrinnoille, mutta semmoiset kokeet eivät onnistuneet; hän ei jaksanut nähdä Erlandin tyytymättömyyttä eikä niitä kohtauksia, jotka aina seurasivat kun hän otti moittiakseen heidän itsekkäisyyttään ja suruttomuuttaan.

Ja joskus, kun hän tuollaisten kohtauksien jälkeen makasi sohvallaan katkerasti itkien, ajatteli hän: "teenkö oikein että moitin häntä, eikö ensimmäinen ja pyhin velvollisuuteni ole tehdä hänet onnelliseksi — eikö hänen onnensa pitäisi olla paras mitä minä maailmassa halajan? Ja sen sijaan minä soimaan häntä ja sanon kovia sanoja ... hänelle, joka vaan elää tehdäkseen minut onnelliseksi ... miten kiittämätön minä olen!"

Mutta vastaukseksi noihin kysymyksiin hän oli kuulevinaan samalla järkähtämättömän ja lemmeikkään äänen: "joka rakastaa isäänsä taikka äitiänsä enempi kuin minua, ei se ole minulle sovelias". Rakastaa Jumalaa on juuri rakastaa kärsiviä, köyhiä, *pieniä*, joita maailma halveksii — ja antautua heille. Ja tuon rakkauden, siis rakkauden Jumalaan, korkeimman ja ainoan, joka pysyy, sen hän hylkäsi toisen tunteen tähden.

Joskus kun hänen tuskansa kasvoi liian suureksi, hän saattoi huutaa Jumalalle: "tee minun kanssani mitä tahdot, lähetä minulle joku suuri suru, minä olen valmis kaikkeen, mutta auta minua parantamaan minun elämäni, anna minun saada tunnonrauha, vaikkapa kuinka korkeasta ja kauheasta hinnasta!"

Sitten seurasi synkkää levon aikaa. Ja siinä hiljaisuudessa värähteli alati, ikäänkuin salainen aavistus: mikä meidät viimein herättää, mitä on tapahtuva? — —

Mutta ei mitään tapahtunut; vuodet vierivät ja kaikki oli entisellään. Kaikki Erlandin aiheet menestyivät ja hän hoiti toimensa huolella ja viisaudella. Maksettuaan entiset velat, hän pani vuosittain määrää summan tulevaisuuden varalta ja sittenkin hänen kannatti viettää mukavaa, jopa ylellistäkin elämää. Ainoastaan köyhiä auttaessa hän arveli ja punnitsi, oliko hänellä siihen varaa vai ei; harvoin hän oli antamatta, mutta hänen lahjojaan seurasi usein pitkät puheet miten moneen hyväntekeväisyysseuraan hän kuului, miten paljon häneltä vaadittiin, että kerjuukirjeitä tuli satamalla j.n.e. Eikä hänen päähänsä kertaakaan pistänyt, että summa, jonka hän antoi köyhille ja josta hän piti niin pitkiä puheita, oli *pienempi* summaa, jonka hän vuosittain uhrasi huvituksiinsa.

Schöningillä oli siis kaikki oivallista. Maailma ihaili Erlandia, ja sanoi häntä vallan erinomaiseksi aviomieheksi ja kelpo virkamieheksi ja mitä häneen itseensä tuli, niin hän vahvasti uskoi, ettei hänen elämässään ollut mitään moittimista tai korjaamista. Sellaisessa mielentilassa ollen hän ei käsittänyt vaimonsa esteitä ja moitteita, ja hän ei aavistanutkaan että itsekkäisyyden jääkuori yhä vahvempaan

ympäröi hänen sydäntään. —

Ensimmäinen suru ja huoli, joka uhkasi häiritä hänen mukavaa lepoaan, oli Yrjön sairastuminen tulirokkoon. Tauti kehittyi aivan säännöllisesti ja epätoivo, johon Erland oli joutua, nähtyään hyvän kauniin poikansa kuumeen hourauksissa, lakkasi vähitellen.

Mutta juuri kun oltiin hyvässä toivossa ja odotettiin käännettä, muuttui kuume vaaralliseksi. Hän houraili myötään, mieli oli aivan häiriötilassa ja viimein hän makasi tunnotonna kaksi päivää.

Ja tohtorit eivät voineet tehdä mitään rauhoittaakseen vanhempia; tuo tauti oli niin omituista laatua, etteivät he itsekään sitä ymmärtäneet. Kahden vuorokauden kuluttua tuli Yrjö kuitenkin jälleen tuntoon. Mutta oli ikäänkuin hän olisi muuttunut toiseksi tuon salaperäisen unen kestäessä, kun kuolema taisteli vallasta. Kaikki lapsellisuus oli hävinnyt hänen kasvoistaan; posket kuopilla, otsa väsyneen näköinen ja katseessa oli jotakin outoa, tuntematonta, joka täytti Lovisan vavistuksella. Kun hän istui pojan vuoteen vieressä ja näki tuon kummallisen, syvän katseen, joka uneksivana lakkaamatta tuijotti seinään, silloin hän tunsu, juhlaallisesti ja vastustamattomasti, että hänen poikaansa oli koskenut kamala käsi, jota ei epätoivo, ei mitkään rukoukset voi pidättää...

Tohtorit kuitenkin toivoivat paranemista ja siinä toivossa pysyi Erland koko tulisen luonteensa innolla. Hän ei *tahtonut* uskoa että se oli vaarallista; kun Lovisa viittasikaan sinnepäin, hän melkein suuttui ja kumosi hänen luulonsa heti. Olihan taudin luonne jo paljoa parempi, poika näytti koko joukon virkeämmältä, ja ennen kaikkia, toivoivathan tohtorit, että pojasta tulee terve jälleen.

Kaikki mitä tiede, kokemus ja hellin hoito voi keksiä, käytettiin nyt. Vuoroin koeteltiin yksinkertaisia rohtoja, vuoroin taas mitä monimutkaisimpia keinoja.

Heti kun Yrjö heräsi tunnottomuudestaan, pantiin hänet lämpimään hauteeseen. Se näytti ensin virkistävän häntä; hän katseli ihmetellen ympärilleen ja hymyili, ikäänkuin hän olisi tuntenut entistä hyvinvointia, kun haalea vesi hyväili hänen jäseniään. Mutta taas vähitellen muuttui hän kasvoiltaan vanhan ja kärsineen näköiseksi. Ei hän sentään virkkanut mitään; makasi hiljaa ja katsoi vaan väliin kysyvästi äitiin.

"Kultaseni", kuiskasi Lovisa, joka oli polvillaan ammeen vieressä, tukien pojan päätä käsivarrellaan, "väsyttääkö sinua kovasti?"

Hän ei vastannut ensin, tuijotti vaan hiljaa eteensä, ikäänkuin hänen heikontuneen aivonsa olisi työlästä käsittää tuota kysymystä.

"Jo nyt riittää, äiti", hän sanoi viimein ja kiinnitti äitiin syvän, vakaisen katseensa.

Hänet nostettiin kylvystä ja pantiin vuoteelle. Hän oli aivan hiljaa, antoi äidin ja hoitajattaren tehdä niinkuin tahtoivat, ei vastannut kun häneltä jotakin kysyttiin ja silmäluomet painuivat syvempään yli himmeän katseen. Näytti siltä kun hän taas menisi tainoksiin. Mutta maattuaan sillä tavoin pari tuntia, hän katsoi ylös ja hänen silmänsä olivat nyt paljoa kirkkaammat ja elävämmät.

Semmoinen hän oli monta päivää, mutta sillä ajalla tauti sen sijaan kauheasti kulutti hänen ruumistaan. Hän laihtui niin, että näytti liha aivan häviämällä häviävän ja luut pistävän näkyviin, iho oli kellahtavaa, silmät loistivat aukoissaan kuin isot, hohtavat kuulat, kasvot ja kädet näyttivät venyvän pituudelleen. Oli ikäänkuin polttava myrkkytuuli olisi puhaltanut hänen päällensä — hienot, pyöreät piirteet, punaset posket, kaunismuotoinen vartalo, kaikki oli kadonnutta. Ei kukaan, joka näki nuo pitkät keltaset sormet ja kuihtuneet kasvot, olisi voinut tuntea niiden omistajaa Yrjö Schöningiksi, joka kuukausi takaperin oli ilosin ja vilkkain toverien piirissä.

Kipu oli koko voimallaan takertunut maksaan ja imi armotta kaiken elinvoiman. —

Eräänä iltapäivänä — noin kuusi viikkoa Yrjön sairastumisen jälkeen — istui Lovisa, niinkuin tavallisesti, valvoen vuoteen vieressä. Vielä hämärsi sen verran, että hän selvään eroitti kellervän kalvakat kasvot, jotka lepäsivät päänalusella. Ne olivat niin hirveänä vastakohtana rusoittaville lapsenkasvoille, joita hänen myötään täytyi muistella. Hän nojautui pojan yli ja tarkasti häntä juonne juonteelta. Oliko tuo tosiaankin Yrjö, hänen lemmittynsä, hänen ylpeytensä? Miksi tuo kauhea suru oli kohdannut häntä? Ja miten hän jaksaisi sen kantaa — miten hän voisi auttaa Erlandia sitä kantamaan, kun itsekin oli aivan surun sortama? Minkälaista oli heidän elämänsä oleva, miten kuluisivat päivät ja tunnukset, kun oli yksi kauhea muisto, joka, suuren haavan tavoin, ei konsaan parannut umpeen? Siinäkö muutos, jota hän, melkein tietämättään, oli odottanut, oli anonut?

Ei, ei, tämä oli niin kauheaa, niin musertavaa, ettei se voinut olla seuraus hänen himmeistä, sekavista rukouksistaan. Eihän se ollut epätoivoisen, ajattelemattoman rukouksen tuottama rangaistus — vaan se tuli Jumalalta, Jumalan rakkaudesta! —

Hän ei voinut pidättää nyyhkytyksiään; epätoivon tuska, joka viime ajoilla oli jäädyttänyt hänen sydäntään, alkoi sulaa. Sen sulatti ajatus, että kaikki suru, suru niin suuri, että me olemme nääntyä, vaan jonka kuitenkin jaksamme kantaa, että se kumminkin on rakkauden antamaa. Hän kumartui pojan puoleen, luullen hänen nukkuvan, ja kyyneleet, kauan vangittuina ja hyyssä olleet, virtailivat hänen poskiaan pitkin.

Äkkiä avasi Yrjö silmänsä. Hän ei nukkunut; hän oli tuntenut äidin kyyneleet, jotka tippuivat hänen otsalleen.

"Mitä sinä itket, äiti?" hän kysyi katsellen äitiään kirkkaalla, vakaalla katseella.

Lovisa kuivasi silmänsä.

"Pojuni, sinä olet hyvin sairas", hän vastasi, hyväillen hänen kättänsä ja koettaen pakoittaa huulensa hellään hymyilyyn.

"Enkö minä parane enää?" jatkoi poika samalla tutkivalla katseella.

Lovisa ei voinut heti vastata; hän yhä hyväili pienokaisen kättä ja hänen vapisevat huulensa tuskin voivat pidättää nyyhkytyksiä, jotka värisyttivät hänen poveaan.

"Äiti, sano, enkö minä parane?"

"Ehk'ei", kuiskasi äiti väkinäisesti.

Yrjö ei vastannut. Hän makasi hetken ja tuijotti uneksivana eteensä.

"Mutta minä en tahdo kuolla", hän sanoi viimein kääntyen äidin puoleen, "minä en tahdo olla yksin; jos äiti tulee kanssa, niin silloin, mutta yksin minä en tahdo kuolla..."

"Minun lapseni", sanoi Lovisa nojautuen lähemmäksi häntä, "et sinä ole yksin ... ei kukaan ole yksin kuolemassa — *Jumala* on kanssamme kun sinne lähdetään..."

"*Jumala ... Jumala...*" matki poika ja hänen katseensa himmeni taas. Se ikäänkuin vaipui jälleen johonkin oudon salaperäiseen, joka aina ympäröi häntä, milloin lähestyen, milloin poistuen, ja jota eivät muut nähneet.

Siitä päivästä aikain, kun tieto kuoleman läheisyydestä ensi kerran selvisi hänelle, tapahtui hänessä taas jyrkkä muutos. Pitkät tunnit hän makasi liikkumaton, tahdoton, mutta lyhyillä väliajoilla hänen sielunelämänsä kehittyi ja kypsyi tuolla ihmeellisellä tavalla, joka joskus tapahtuu kuolevissa lapsissa ja joka täyttää meidät pelvolla ja kunnioituksella. Hän lausui niin syviä ja yleviä ajatuksia, että ne hänen lapsenhuuliltaan kuultuina olivat kuin ilmestyksiä tai ennustuksia; hän lohdutti vanhempiaan, hän antoi heille neuvoja ja ohjeita, jotka painuivat ikipäiviksi heidän epätoivon runtelemiin sydämiinsä. Mistä tuli tuo voimallinen hengen elämä, tuo yleveys, jonka johdosta heidän täytyi tuntea syvää kunnioitusta pikku poikaansa kohtaan, joka pari kuukautta sitten oli vaan ajattelematon, vallaton lapsi? —

Hänen omatuntonsa oli erittäin herkkä; hän muisti pienet syntinsä, luetteli ne ja anoi Jumalalta anteeksi. Kerran hän oli pilkannut erästä vaivaista ukkoa, joka asui pihan perällä ja nyt hän ei saanut rauhaa, ennenkun ukko noudettiin ja hän lupasi antaa anteeksi.

Sanomatonta lempeyttä ja kärsivällisyyttä sekä halua auttaa ja huojentaa toisten huolta, virtasi hänestä, yhä lämpimämpänä ja sydämmellisempänä kuta enemmän kuolemanhetki lähestyi, samaten kun kukkakin tuoksuaa kovemmin ehtoolla, juuri ennenkuin se sulkee teränsä yöksi. "Pikku äiti, minä tahdon niin mielelläni olla kärsivällinen", hän sanoi usein kun tuskat ja väsymys välistä pakottivat häntä voihkimaan. Ja kun hän herätessään yöllä näki äidin valvomassa, pyysi hän aina niin kauan, että äiti, tehdäkseen hänelle mieliksi, heittäytyi pitkälleen ja oli nukkuvinaan.

Mutta tällä ajalla kuihtui hänen ruumiinsa tykkänään taudin vaikutuksesta. Kaikki liha putosi pois hänen kasvoistaan ja jäsenistään; hän oli aivan kun luuranko, nahka keltaista ja kuivettunutta. Ainoastaan toinen sääri, johon oli vettä kasvanut, lepäsi raskaana ja liikkumattomana kuin kiiltävä, mustansininen möhkäle. Niin vähitellen alkoivat myös hänen aistinsa tylsyä, hänen näkönsä heikkoni päivä päivältä ja hän ei tuntenut kovintakaan ääntä vieressään. Puheenlahjakin katosi; hän ei voinut lausua ajatuksiaan oikeissa lauseissa; hän käytti enimmäkseen irtonaisia nimisanoja ja nämä olivat usein joko väärät tai olivat tavut asetetut takaperin.

Mutta kuolema viipyi häntä vapauttamasta kärsimyksistään. Elämä jatkoi itsepäisesti ivaavalla voimalla toimintojaan, kauhean hävitystyön alati, armotta kestäessä. Hiljaista taistelua elämän ja kuoleman välillä kamppailtiin hirvittävällä sitkeydellä; kumpikaan ei tahtonut hellittää, kumpikin puristi saalista, joka kärsi ja tuskaili kauheassa taistelussa.

Tila oli semmoinen, että vanhemmat itse yötä ja päivää rukoilivat kuoleman lopettamaan kärsimystä, joka heillä oli joka hetki silmien edessä. Kapinallinen epätoivo, jolla he alussa vastustivat ajatusta kadottaa ainoa lapsensa, oli nyt poissa, he vaan halusivat lepoa ja rauhaa kiusatulle ruumiille.

Mutta tämän kärsivällisen toivon pohjalla kiehui — ainakin Erlandissa — vaahtoava katkeruus, joka myrkytti koko hänen sielunelämänsä. Hän ei osannut käsittää tätä kärsimystä; se tuntui hänestä mahdottomuudelta, hirveältä, naurettavalta oikulta.

Miksi, miksi oli näin käynyt? Miksi piti hänen, jolla oli vaan yksi ainoa lapsi, kun muut vanhemmat omasivat useita, menettää tämä ainoa? Miksi piti tämän viattoman lapsiraukan, joka ei ollut maan matoistakaan vahingoittanut, kaikkia näitä tuskia kärsiä? Miksi, miksi...?

Ja kaikki nämä "miksi" heitetyt epätoivon tyhjään, syvään avaruuteen, palasivat hänen sydämmeensä, kuni kysymykset, joihin ei kuulu muuta vastausta kuin oman äänen toivoton kaiku...

"Taivaan Jumala!" saattoi hän joskus huudahtaa näiden voimattomien epätoivon kohtauksien jälkeen, jolloin hän sysäsi luotaan kaikkien osanoton, yksin vaimonsakin, "miten saatat sinä katsella kärsimystä, joka saa kovimmankin sydämmen säälistä itkemään verta, ja sallia sitä? Miten voit sinä antaa viattoman lapsen kärsiä, niinkuin minun poikaraukkani on kärsinyt, ja kuitenkin vaatia meitä sanomaan sinua hyväksi ja rakasmieliseksi?... Parempi on olla uskomatta, tuntematta sinua, jotta pääsisi sinua vihaamasta..."

"Vait, Erland!" kuiskasi Lovisa, "elä puhu, eläkä ajattele noin, sinä kadotat Yrjön kaksinkertaisessa merkityksessä, jos otat surun tuolta kannalta! Koeta sen sijaan, niinkuin minä, syvimässä epätoivossa tuntea, että vaikka kuinkakin kovasti *Hän* meitä lyö, on kumminkin aina sen perustuksena *rakkaus*".

"Rakkaus!" keskeytti häntä Erland ivalla, joka häntä ikäänkuin pakoitti raatelemaan surunsa haavoja lausumalla katkeroita ja herjaavia sanoja, jotka kenties eivät olleet aivan yhtäpitävät hänen sisimpien ajatustensa kanssa. "Minä en voi tuntea ja ajatella muuta kuin mitä näen, ja se on syytöntä, ääretöntä kärsimystä, joka kuohuttaa, ja katkeroitaa mieleni. Täytyy olla uskonnollisessa kiihkotilassa, voidakseen tuntea rakkautta tuossa..."

"Ja kuitenkin minä tunnen niin", jatkoi Lovisa matalalla, värisevällä äänellä. "Siinä tunteessa minä riipun kiinni kuin viimeisessä pelastusköydessä, se juuri minua kannattaa ylhäällä, muutoin olisin minä jo aikoja sitten menehtynyt. En voi selittää sinulle minkätähden minä tuolla tavalla tunnen, sillä sielunelämässä on niin paljon salaperäistä, jota ei ymmärrys käsitä. Minä uskon, että se on todistus sielun äärettömyydestä, että me niin usein voimme tuntea paljoa syvemmin ja täyteläisemmin kuin hetken kärsimys eli ilo saattaa vaikuttaa meissä. Minä olen niin usein, keskellä suurinta onnellisuutta, tuntenut haikeaa kipua, ja keskellä katkerinta surua tuntenut miten tuska on muuttunut syväksi onnen tunteeksi, — miks'en silloin voisi näennäisessä kovuudessa havaita rakkautta?"

Erland kääntyi kärsimättömästi pois ja lähti huoneesta, kohauttaen olkapäitään. Lovisan sanat herättivät hänessä tuota puoleksi halveksivaa, puoleksi kateellista tyytymättömyyttä, jota tunnemme kuullessamme kuvattavan sielunliikutuksia, etenkin uskonnollisia, joita me itse emme ymmärrä. —

Ylipäätään hän ei viime aikoina paljoa oleskellut Yrjön kammarissa. Hän ei saattanut nähdä sairasta; tuo kauheasti muuttunut muoto, nuo laihat kädet tuottivat hänelle sanomatonta tuskaa, hänen mielestään ne eivät olleet hänen lapsensa omat, vaan että hän vain näki aaveen siitä, jota hän oli kerran niin suuresti rakastanut.

Lovisa sitävastoin ei koskaan luopunut pojan vuoteen äärestä; yötä päivää hän siinä istui askel askeleelta seuraten säälimätöntä hävitystyötä.

Eräänä yönä, — noin kaksi kuukautta hänen sairastumisensa jälkeen, — hän oli maannut monta tuntia hiljaa, silmät kiinni, nähtävästi uneen vaipuneena, jonkätähden Lovisa oli heittäytynyt sohvalle, jos mahdollista hiukan levätäkseen. Kolmen ajoissa hän jälleen avasi silmänsä. Huoneessa oli puolipimeää ja harmaassa aamuhämärässä esiintyivät lähimäiset esineet, jotka hän epäselvästi erotti, kuin unikuvat, kuin mielenhoureet, jotka olivat hänen nukahtaessaan alkaneet. Hän kiinnittää puoleksi sammuneen katseensa eräasen nojatuoliin sängyn vieressä; hän ei voi nähdä, ei käsittää mikä se on, ja hän tuijottaa siihen kauan, kauan, — epäselvästi ja veltoisti mietiskellen missä hän mahtanee olla, mikä tuo esine tuossa lähellä lienee, joka hiljaa liikkuu sinne tänne harmahtavassa sumussa...

Silloin mielikuvitukset, jotka hän juuri unessa näki, taasen tarttuvat häneen ja sulavat vähitellen yhteen hiljaa keinuvan tuolin kanssa. Liike muuttuu hänen mielestään yhä kiivaammaksi ... siinä on pieni vene, joka kiikkuu sinne tänne, ylös alas, suuressa sumumeressä... Veneessä istuu poika, hän niin hyvin tietää kuka se on ... hän tuntee hänet, mutta ei voi muistaa nimeä... Ja nyt hän on myös kuulevinaan laulua ... se kuuluu järveltä ... sillä on aivan sama tasainen, levollinen tahti kuin veneen keinumisella ... hän tuntee tuon liikkeen koko ruumiissaan, hänen sydämmensä ja suonensa tykyttävät

samaan tahtiin ja hänen korvissaan suhajaa kuin keinuvat ilma-aallot... Hän itsehän siinä veneessä istuu ja keinuu ylös ja alas ... ja sumu hänen ympärillään taajenee ja laulu heikkenee, ikäänkuin vaipuen kauas rantaan...

Yhtäkkiä hän huomaa jotakin loistavaa peitteellä aivan kätensä vieressä. Vene ja poika ja lainehtiva laulu katoavat silmänräpäyksessä ja hänen mieleensä juolahtaa uusi kuvitelma. Hän ei voi nytkään käsittää mikä tuo näkemänsä kiiltävä esine on ... hän vain tuntee omituisen lämpimän halun heräävän eloon, halun, joka tulee hänen luokseen kuin vanha, tuttava lapsuuden tunne, jonka hän on monta kertaa ennen tuntenut.. Mutta tällä kertaa se, jota hän haluaa, ei saa päästä pakenemaan, — hän ei muista mitä se on, hänen sammuvassa tunnossaan löytyy vaan jäljellä halu sen perään — hän ojentaa kätensä koettaen tarttua kimmeltävään esineeseen... Vapisten hänen laihat sormensa tarttuvat — tyhjiin, pieneen valopilkkuun, jonka yölamppu luo peitteelle ... mutta hän uskoo että hänellä on jotain kädessä ja hän ponnistaa kaikki voimansa säilyttääkseen aarretta, jonka hän on viimeinkin löytänyt, ettei sitä saa, kukaan ottaa häneltä. Hän tuntee itsensä ihmeellisen onnelliseksi; hän ei enää kykene ajattelemaan, hän ei voi selvittää mielivaikutuksiaan, hänen sielussaan ei liiku muuta kuin heikkoja maininkia niistä tunteista ja ajatuksista, jotka hänessä ennen elivät. Ja tällä hetkellä se on vanha lapsuudentoivo, joka koneellisesti värähtelee hänessä, ja jonka toteuttaminen tuottaa hänelle semmoista onnea. Hän luulee, että hänellä on kourassaan kultakello — kultakello, jota hän on koko vuoden halunnut, ja jonka hän olisi saanut jos vaan olisi elänyt kolmanteentoista syntymäpäiväänsä asti, — ja toisella kädellään hän nyt rupeaa hamuamaan ja etsimään suljettujen sormien välistä, ikäänkuin koetellakseen, onko hänellä todellakin jotakin siellä. Mutta silloin hän alkaa huomata että hän on erehtynyt. Hän ei voi löytää mitään, molemmin käsin hän hapuilee väristen peitteellä, hänen sumea katseensa pyrkii tunkea läpi hämärän hänen edessään, hän on kadottanut jotain, häneltä on otettu jotain, mitä, hän ei muista, ei ymmärrä mitä, hän vaan saattaa tuntea surun ja pettymyksen havainnon, joka herää hänessä ja joka saa hänet päästämään epäselvän, vaikeroivan huudon, joka heti herättää äidin.

Hän kiiruhtaa vuoteen luo, kumartuu pojan puoleen ja koettaa käsittää sekavia, katkonaisia sanoja, joita hän sopertaa.

Vaan hän ei ymmärrä hänen sanojaan eikä Yrjö voi selittää mitä hän tarkoittaa... Tuo äskeinen tunteenkiihotus on vielä enemmän hervaissut hänen sielunvoimiaan ja sillä aikaa kun hän turhaan koettaa saada sanotuksi mitä hän tahtoo, häviävät levottomat mielikuvitukset vähitellen ja hän vaipuu syvään tunnottomuuteen...

Sitten kului aamu ja aamupuolipäivää ilman että hän virkkoi mitään; hän makasi hiljaa ja tynesti, eikä häntä enää näyttänyt mielikuvitukset, ei iloiset eikä suruiset, vaivaavan. Ensimmäinen sana, jonka hän sitten lausui, oli erään pienen tytön nimi, jonka kanssa hän oli leikitellyt silloin kun hän oli vapaa koulusta ja jouti luvuilta. Hän ei osannut sanoa nimeä oikein, hän lausui sen takaperin ja nieli puoleksi tavut; mutta hän kertoi sitä lakkaamatta, kerta kerralta yhä vaikeammasti.

Lovisa ei tietänyt mitä hänen oli tekeminen; he olivat, niinkuin on tavallista tarttuvien tautien aikana, olleet aivan yksinään, heidän ystävänsä olivat vieroneet heitä, tuossa katkerassa surussa oli yksin säälinkin lohdutus heiltä kielletty. Nyt lienee tosin tarttumisen vaara ohitse, mutta Lovisa ei kuitenkaan tietänyt, uskaltaisiko hän pyytää pientä tyttöistä tulemaan sinne. Mutta kun pojan kiusallisesti änkyttävät huudot eivät lakanneet, kirjoitti hän tytön äidille, kertoen asian laidan, ja pyysi, viimeisenä lemменosoitteena hänen poika raukkaansa kohtaan, pientä leikkiveria tulemaan häntä tervehtimään.

Iltapuoleen pieni tyttö tuli, äitinsä seuraamana. Lovisa oli niin onnellinen tuosta hyväntahtoisuudesta, ettei hän voinut pidättää kyneleitään. Kauheassa tyhjyydessä, jonka murhe ja yksinäisyys oli kaivanut hänessä, oli rakkauden ja osanoton osoitus kuin lievitystä hänen murheelleen.

Pieni tyttö vietiin nyt vuoteen luo, mutta Yrjö ei voinut enää tuntea leikkiveriaan, joka siinä seisoi äänetönuä ja jäykistyneenä. Ainoa, jonka hän näytti eroittavan, oli tytön valkoinen huivi, sillä hän tuijotti yhtämittaa siihen ja hivutteli sitä pari kertaa kädellään.

Hän toisti myös samalla tunnottomalla tavalla hänen nimeään ja vihdoin sanoi hän pari kertaa perättäin: "Adi" — pienen tytön nimi oli Ida — "Adi ... puoloja". Lovisa ymmärsi että hän tahtoi antaa tytölle jotain, tahtoi, että hänelle tarjottaisiin jotakin, vaikkei hän kyennyt löytämään oikeata sanaa.

Tämä lapsellisen hyvänsuomisen ilmaus oli hänen viimeisensä, sillä sen jälkeen hän ei puhunut enää. Ainoa tajun ilmaus, jota viimeisinä päivinä voi huomata hänessä, oli heikko hapuroiminen kädellä niin pian kun joku vaalea tai valkoinen esine joutui likelle hänen silmiään. Mutta viimein katosi tuokin hämäräin, sammuvien havaintojen ilmaus ja aineellinen kuolemantyö alkoi.

Se oli vaikea ja pitkällinen. Kituneessa, läpikuultavassa ruumiissa työskentelivät keuhkot ja sydän kuin mätківät, vankat koneet, jotka kilvoittelivat saadakseen viimeiseen asti tehdä tehtävänsä. Kaksi

vuorokautta hän makasi rinta taukoamatta kohoten ja laskien tukahduttavien hengenvetojen työstä; — ja näiden hengenvetojen ääneen yhtyi, yhtä säännöllisesti ja väsymättä, epätoivon kysymys, joka alati kierteli hänen vuodettaan: eikö tuosta loppua tulekkaan, eikö vapauttaja koskaan saavu?

Lääkäri määräsi nyt, että hänet oli muutettava saliin, suureen, valoisaan huoneeseen, jossa ilmanvaihdos oli parempi ja mahdollisesti voitaisiin sen kautta tukehduspuuskaa lieventää.

Oli kaunis kevätaamu kun hänen sänkynsä nostettiin sinne; kirkas ilma virtasi sisään ikkunoista ja valaisi tuskastuttavan selvästi keltaiset, vääntyneet kasvot, kuihtuneen ruumiin, joka vavahteli ja läähötti kuolevan linnun lailla.

Tunnit kuluivat, armottoman pitkät ja ikäänkuin yhteenahdetun kärsimyksen painamat. Lovisa oli koko ajan polvillaan vuoteen vieressä, pojan käsi omiensa välissä, milloin palavaan rukoukseen vaipuneena, milloin koko olennollaan seuraten jokaista, korisevaa hengenvettoa, jotka ikäänkuin synnyttivät kai'un hänen povessaan. Erland tuli ja meni; hän ei saattanut olla yhtä mittaa siellä huoneessa, hänen täytyi väliin mennä ulos, heittäytyä jollekin sohvalle ja, käsin kiskoen tukkaansa tai puistellen päänalusta, päästää ankaraa suruansa valloilleen.

"Minun hyvä, kunnan poikani ... minun rakas lapseni", hän ähki nyyhkytyksien välillä, "mitä minä olen tehnyt, mitä rikkonut, että sinun noin täytyy kärsiä?..."

Aina väliin häiritsi sairashuoneen hiljaisuutta askeleet ja liikkeet. Lääkäri, sairaanhoitajatar ja palvelijat tulivat ja menivät siellä; kaikkien silmät olivat vesikierteillä ja kaikkien huulilla lepäsi sama synkkä kysymys, joka täytti vanhempain sydämmet: eikö tuosta loppua tulekkaan?

Mutta päivemmällä taukosi vihdoinkin, ankaran tukehduskohtauksen jälkeen, koriseva voihkaminen. Oli ikäänkuin syvä, suloinen lepo olisi äkkiä laskeutunut kuolevan päälle; kasvojen piirteet kävivät levollisiksi ja lienteiksi ja henkäykset muuttuivat niin vähitellen tuskin tuntuvaksi liikkeeksi.

Ja kirkkaalla puolipäivähetkellä, kun aurinko, ollen korkeimmillaan, valoi kuolevan kasvoille vaaleaa hohdetta, kun ulkona kohisi elämän virta vakavimmillaan, tuli kuolema ja teki hiljaa ja juhlallisesti taistelusta lopun. Ei kuulunut ääntä huoneessa, ei nyyhkytystä, tuskin hengen hievaudusta; kaikki seurasivat kunnioituksella hiljaista vapautustyötä, kaikki kuuntelivat salaperäistä värähtelyä, joka tuntui täyttävän huoneen, ikäänkuin suhina syvästä, oudoista avaruuksista, joiden ovet kuolema avasi.

Kun kaikki oli lopussa, kun viimeinen huomaamaton hengenveto oli ainiaaksi rauennut, tapahtui kuolleessa muutos. Hänen ruumiinsa rupeesi turpoamaan, kuihtuneet kasvot saivat entisen muotonsa, jotakin muinaisesta, lapsellisesta kauneudesta väikkyi niissä, ja pari tuntia kuoleman jälkeen hän lepäsi vuoteellaan kuin kaunis, valkoinen marmorikuva, jäisyyden lepo otsalla ja huulien ympärillä juonne täydellisintä rauhaa ja tyytyväisyyttä. Hänen kuolemansa oli ikäänkuin sovintona, unhotuksena viime aikojen säälimättömien kärsimysten jälkeen.

* * * * *

Raskaana ja synkkänä, kuin ainaisesti harmaa syystaivas, kului aika hautajaisten jälkeen. Ohitse oli raateleminen murheen haavoissa, joka aina syntyy ensikerran kohdatessa ystäviä ja tuttavია.

Erland oli taas tarttunut työhönsä; hän toimitti tehtävänsä pankissa tavallisella tarkkatuntoisuudella, mutta häntä tuskin entisestään tunsu. Hänen selkänsä oli koukussa, hiukset harmaat, ja jos hän joskus hymyili, oli tuo hymy viiltävänä vastakohtana synkälle kiillolle hänen silmissään. Hän ei koskaan itkenyt; hänen kyyneleensä juuri kuin jäätyivät kovaksi katkeruudeksi, jota keräytyi hänen sydämmeensä ja joka sitä söi. Kauhea tunne sisällisestä silpomisesta, jota tuntee lapsia kadottaessa, oli tarttunut häneen niin ankarasti, ettei hän voinut torjua sitä. Hänestä itsestään oli elämänsä mennyttä; häneltä oli Yrjön kuoleman kautta otettu tuo voimistava tunne siitä, että kun me itse kuolemme, me kuitenkin jatkamme elämää meidän lapsissamme. Tulevaisuuden sidenauha oli katkaistu, sielunsa, hänen mielestään, ikäänkuin vuoti verta, hänen parhaimmat, syvällisemmät aatteensa, jotka hän olisi antanut pojalleen, olivat nyt hänen kerallaan menneet hautaan.

Tuo lohduttoman epätoivon henkäys viipyi myös päivättömän pilven lailla hänen kodissaan. Erland ei voinut puhua muusta kuin surustaan ja hän puhui siitä aina tuolla kovalla, kapinallisella katkeruudella, joka ei tahdo taipua. Joskus hän ei saattanut edes puhuakaan entisyydestä, hän sulkeutui oman itsensä synkkään äänettömyyteen, jota Lovisa ei koettanutkaan karkoittaa. Niinpä tapahtui että he surivat itsekukin erikseen; heidän epätoivonsa kasvoi noin rajuksi, luonnottoman kiihkeäksi, jota aivan tietämättämme häpeämme näyttää muille, yksin likimäisiile ystäville.

Niin vähitellen muuttui murhe levollisemmaksi; toivottomat surun hyrskäykset, jotka ikäänkuin paiskasivat heidät toisistaan erilleen, asettuivat ja niitä seurasi nöyrytyvä surumielisyys, jossa hr jälleen yhtyivät. Tyhjiys ja kaipaus, joka täytti joka sopukan ennen niin iloisessa kodossa, oli juuri kuin tumma

tausta, jota vastaan menneisyyden kirkkaat muistot, jälleen henkiin herätettyinä, ainiaan liikkuvat. Ja kuta kauemmin aikaa kului, sitä enemmän hälväni kauhea taudin ja kärsimyksen kuva, jonka he vielä säilyttivät lemmityisestään; hän alkoi esiytyä heille semmoisena kuin hän oli muinoisina, onnen päivinä, ja vihdoinkin olivat kuihtuneet, kalpeat kasvot vaan haikea unikuva, joka väistyi kukoistavan poikasen tieltä, joka, terveenä ja raittiina, jälleen eli heidän muistoissaan.

Vallankin Lovisa antautui näiden muinaisuuden muistojen valtaan. Hän mieluimmin muisteli Yrjöä hänen ensimmäisen lapsuutensa aikoina, aivan pienenä poikana, kun hän makasi vuoteellaan ja luki hänelle iltarukouksensa, tai kun hän, pienen uskollisen koiran lailla, juoksi hänen jälessään joka paikkaan. Kun hän joskus öillä oli itkenyt itsensä nukuksiin, palasivat nuo haaveilut hänen luokseen ihmeellisesti elävien unten muodossa.

Hän näki unta että pikku poikanen syleili häntä kaulasta, painautui hänen rintaansa vastaan ja katsoi häneen syvillä, säteilevillä silmillään, lausuen monta kertaa tavallisella lapsellisella äänen painolla: "oi, kun minä pidän *sinusta* mamma, kun minä *pi-d-ä-n* sinusta!" Ja sitten hän suuteli hänen suutaan, leukaansa, poskiaan, suuteli häntä suutelemistaan lämpöisillä, tuoksuvilla lapsenhuulillaan...

Noista suuteloista hän herää. Hän tuntee vielä koko olennossaan suloiset hyväilyt, hänen povensa on niin täynnä lämpöä, pienet, pehmeät käsivarret tuntuvat vielä hänen kaulallaan, lapselliset suudelmat ikäänkuin huokuvat vienoa kukkaistuoksua hänen huulilleen ja onnen kyyneleet vierivät hänen poskiaan pitkin...

Mutta silmänräpäyksessä on tuo unikuva haihtunut; hän tuntee jäistä vilua sydämessään ja ympärillään, tyhjyys seisoo hänen edessään kuin kummitus, joka pyyhkää pois yksin muistonkin tuosta unesta ja kun hän tietämättänsä ojentaa käsiään, hän huutaa, hiljaa vaikeroiden: "ei ketään, jota lemmitseisi ... ei ketään, jota hyväileisi ... ei ketään, jota saisi rakastaa..."

Ja unettoman yön hetkinä tuo äärettömän kaipuun tunne virtaa tuhansissa eri vaihteluissa hänen sielussaan. Joskus hän luulee kuolleen tulevan huoneeseen ja lähestyvän hänen vuodettaan. Tuo kuvitelma on niin elävä, että hänestä tuntuu aivan mahdottomalta ettei hänen pieni poikansa seisoi siinä yöpaidassaan häntä katsellen, niinkuin hän tavallisesti teki sunnuntaiaamuina kun hän vielä oli pieni ja sai ryömiä äidin sänkyyn. Kenties hän ei olekaan kuullut, kenties se on vaan ilkeää unta... Ja hän avaa silmänsä hitaasti, verkalleen hän ne avaa ja ojentaa kättä...

Vaan vuoteen vierellä ei seiso ketään, suoja on niin oudon tyhjä ja iso, ja harmaassa aamupuhteessa hän on kuulevinaan kylmää, aaveentapaista suhinaa, ikäänkuin kuolema olisi käynyt siellä ja toistamiseen ryöstänyt hänen lapsensa...

Joskus on hänen mielestään suru tyyten tauonnut. Hän ei tunne mitään enää, ei surua eikä kaihoa; hän luulee lepäävänsä hiljan ja liikkumattomana äärettömässä avaruudessa, joka ympäröi häntä kuin ijankaikkisen rauhan tunne. Hänen sielunelämänsä pysähtyy, täydellinen tyhjyys asuu hänessä ja hänen ympärillään, ja tuossa tyhjyydessä aaltoilee ainoa, tasatahtinen kysymys: "onko mahdollista että hän on poissa, onko se totta?" Ja hän tuijottaa tuohon kysymykseen itsepäisellä, tunnottomalla, huolettomalla hämmästyksellä...

Mutta tuon tunnottomuuden jälkeen tekee suru ikäänkuin uuden, voimakkaan iskun hänessä. Se on koonnut voimia lyhyen levon ajalla, se kierelee hänen sielussaan, se tarttuu joka hermoon, joka lustoon, hän nousee istualleen, pusertaa molempia käsiään ohimoille ja kuiskaa nyyhkien: "niin se on ... niin on ... hän on poissa ... minä en saa koskaan nähdä häntä ... ei koskaan..."

Siten kuluvat yön hetket, aamu koittaa ja hän nousee ylös. Haaveellinen poltto haihtuu hänen surustaan ja päivän erilaisissa puuhissa se painuu hänen sielunsa syvään kuni raskas, kokoon koottu kaihokuorma.

Suvi ja syyskuukaudet kuluivat. Lovisa tunsu joulua ajatellessa semmoista tuskaa ja vastenmielisyyttä, jota hän tuskin uskalsi itselleen tunnustaa. Miten he pääsisivät noiden päivien päähän, noiden, ennen iloisten ja onnellisten, nyt niin synkkien ja sumeisten? Kerran hän siitä puheli miehelleen ja viittasi arvellen siihen miten he joulua viettäisivät, mutta hän vaan katsoi häneen vakaasti, melkein uhkaavasti ja vastasi sitten: "ne päivät ovat meille niinkuin muutkin päivät, meille ei enää joulu tule, meillä ei ole ketään, jonka kanssa sitä viettäisimme, ei ketään, jolle saisi antaa..."

Hän ei vastannut mitään näihin sanoihin, jotka ensi hetkellä kuuluivat hänestä luonnollisilta ja oikeutetuilta. Mutta kun hän sitten myöhemmin illalla istui yksin ja ajatteli, juontuivat ne myötäan hänen mieleensä ja seuraavana aamuna oli hänen ensimmäisenä ajatuksensa Erlandin antama vastaus: "meillä ei ole ketään, jolle saisi antaa".

Nämä sanat olivat hänen tietämättänsä tehneet syvän vaikutuksen häneen, syvemmän kuin mikään muu aina Yrjön kuolemasta asti. Sama lohduton tyhjyyden tunne, sama välinpitämättömyys kaikista,

paitse omaa surua, joka vallitsi Erlandissa, oli myöskin painanut häntä. Monituisia kertoja hän oli itsekseen valittanut ettei hänellä enää ollut ketään lemmittävää, ei ketään, jonka eteen elää. Mutta nyt, kun hän kuuli toisen lausuvan samoja ajatuksia, nyt koski häneen ahdasmielisyys ja itsekkäisyys tuollaisessa surussa. Oli ikäänkuin sumu olisi äkkiä haihtunut hänen silmänsä edestä ja näköpiiri hänen ympärillään tullut laajaksi ja suureksi...

"Ei ketään, jota rakastaisi?" Löytyykö todellakin ketään, joka täydellä syyllä voi sanoa, ettei hänellä ole ketään, jota rakastaisi? Eikö se vain tule siitä, että itse ollaan tunnottomia eli ei käsitetä rakkauden tarkoitusta? Eikö tuo valitus ole niiden monien luoma, jotka ovat luulleet ikävöivänsä rakkautta, vaan ovatkin sen sijaan ikävöineet *tulla rakastetuiksi*, jotka eivät ole ymmärtäneet että rakkaus on antamista, ei ottamista? Onko konsanaan inhimillisessä sydämessä palanut syvä ja todellinen rakkaus, ilman että se tunne on vastustamattomalla, aavistavalla voimalla pyrkinyt jonkun esineen luo, jolle se on antautunut?

Monena päivänä hän lakkaamatta mietiskeli näitä kysymyksiä. Ja samalla kun hänelle vähitellen selvisi, ettei kukaan ihminen koskaan ole tuntenut totista ja syvää ikävää rakkauden perään ilman että se ikävä olisi tullut tyydytetyksi, vaikkapa tosin ei sillä tavalla kun hän itse oli ajatellut, samalla tuli hänen suruunsa jotain lempeästi sovittavaa, jotain melkein suloista. Synkkyys ja selittämättömyys katosi siitä; hän alkoi aavistaa että surulla oli joku tarkoitus, korkea, salattu tarkoitus, joka aikaa myöten selviäisi hänelle. Tunto Jumalan rakkaudesta, jonka hänen surunsa ankaruus oli laimentanut, heräsi taas valtavalla voimalla hänessä, ja samalla kun tuo tunne virtasi häneen, hänestä tuntui, että elämän arvoitus selvisi, ja suurempana kuin koskaan ennen hän näki edessään sen tien, jota hänen oli astuminen...

Mutta näistä tunteista ja mietteistä hän ei voinut puhella kenenkään kanssa, ei edes Erlandinkaan. Ne eivät koskaan puhjenneet sanoiksi, ne toimivat ja kasvoivat hänen povessaan, niinkuin siemen itää maassa. —

Jouluaaton edellisenä päivänä lepäsi heidän kotonsa yli raskas, pitkien aikojen kuluessa karttunut epätoivon pilvi. Koko päivällisajan oli Erland istunut synkkään äänettömyyteen vaipuneena ja heti kun he olivat juoneet kahvit, hän nousi ylös ja meni huoneeseensa, jossa hän viipyi koko iltapäivän.

Lovisa seisoi hetken ikkunan ääressä ja katseli ylös taivaalle, jolla tähdet tuikkivat kuin lemmekkäät ijäiset ajatukset; sitten hän puki kiireesti päälleen ja meni ulos.

Hän riensi kiirein askelin eteenpäin, minne sattui, oikeastaan tietämättä minne hän aikoi. Niin vähitellen hän joutui pois liikekaduilta komeine kauppapuoteineen, joiden ikkunoiden takana ihmisiä kiehui, ensin katsellakseen näytteille pantua tavaraa ja sitten mennäkseen ostamaan sitä. Siellä oli hiljaisempaa ja pimeämpää hänen ympärillään; seutu muuttui aivan toisen näköiseksi, rakennukset olivat ylipäättään pieniä ja vanhanaikuisia, muutamat rappeutuneita, ja ihmiset, jotka tulivat häntä vastaan, näyttivät köyhiltä tai ainakin vähempi varaisilla.

Hän ei tietänyt kuinka kauan hän oli kulkenut: hän oli vaan jatkanut kävelyään, sisällisen halun pakosta päästä pois jyrinästä ja ihmisten seutuvilla, jota tunnemme silloin kun ajatukset voimakkaasti työskentelevät meissä. Nyt hän pysähtyi ja silmäili ympärilleen; hän huomasi tulleen niihin kaupungin osiin, joissa pääasiallisesti vaan köyhiä asuu, jossa ei joulua vietetä muulla tavoin kun kenties muutaman tunnin nälän ja vilun poissaolon kautta.

Hänen edessään oli suuri, autio tori, jonka rajat katosivat pimeään ja jonka yli kaareili taivas, korkea ja vapaa. Sanomaton rauhan ja sopusoinnun tunne hiipi hänen sydämeensä siinä seisossa, katse kiinnitettynä avaraan näkyalaan edessään. Sitä mukaan kun hän oli kulkenut kauemmaksi ja talot muuttuneet matalammiksi ja kadut pimeimmiksi ja autioimmiksi, oli taivas sen sijaan ikäänkuin laajennut ja tähtien loisto käynyt kirkkaammaksi. Siellä ihmiskihinässä ja häikäisevässä kynttilän valossa hän oli tuskin huomannut kaikkia tähtiä päänsä päällä; mutta täällä pimeässä ja hiljaisuudessa, täällä hän näki edessään koko tuon salaperäisen tähtimailman, joka hänestä nähden nieli ja kukisti jokaisen ajatuksen, paitsi ainoan: rajattoman, ijäisen rakkauden aatteen.

Taivaalta hän käänsi silmänsä pieniin, himmeisiin valoihin, jotka siellä ja täällä kiiluivat tupien ikkunoista, — ja silloin hän tunsu äkkiä, ei vain aavistuksena, vaan järkähtämättömänä varmuutena, että pitkälinen sieluntyö, joka ei vuosikausiin ollut antanut hänelle sekunniksikaan todellista rauhaa, tässä silmänräpäyksessä viimeinkin päättyi. Hänen sydämensä laajeni riemuitsevasta onnesta; hän käsitti, että hänelle oli koittanut yksi noita ihanoita hetkiä, jolloin joku elämän totuus ilmaistaan meille, jolloin me lukemattomien sieluntaistelujen jälkeen, joita ei mikään ihmissilmä ole nähnyt, löydämme itsemme, semmoisena kun meidät on aijottu olevaksi, semmoisena kun meidän mistä hinnasta tahansa täytyy muuttua, jotta totuus meissä heräisi eloon ja kuolisi valhe.

Miten hän oli voinut olla niin hidas huomaamaan, että Jumalan täytyi ottaa pois hänen lapsensa, jotta

hänen sielunsa ei vähitellen menehtyisi? Miten hän oli voinut antaa maallisen elämän loiston pimittävä ylevää tähtimaailmaa, joka tuikkaa rakkaudesta rikkaana köyhien majojen yli?...

Nopein askelin hän riensi kotiin päin. Ihmisten hälinä, kaasuväli, jyrinä kaduilla oli hänestä kuin suhina laukeavista, häviävistä unikuvista. Uusi elämä oli herännyt hänessä ja hän tunsi että hänellä nyt oli voimaa elää sitä, täyteläistä ja riemurikasta.

Kotiin tultua hän riisui kiireesti päältäään päällysvaatteet ja riensi Erlandin luo. Hän istui lepotuolissaan ja luki sanomalehteä, mutta Lovisan nähtyään pani hän heti pois lehden, ojensi käteensä vaimoansa kohti ja kysyi surumielisesti hymyillen, missä hän oli viipynyt niin kauan? Pitkät, yksinäiset tunnukset, jotka hän oli viettänyt huoneessaan, saivat hänet kaipaamaan Lovisaa ja tuo kaipaus lievensi hetkeksi — hänen surunsa ankaruutta.

"Erland", sanoi Lovisa hyväillen, istui hänen viereensä ja tarttui hänen käteensä, "täytä minun tahtoni eräessä asiassa! Viettäköämme huomenna jouluiltaa, koettakaamme unhoittaa omaa murhettamme ja iloitkaamme toisten kanssa ja antakaamme toisille. Salli minun laittaa joulukuusi ja ostaa joululahjoja köyhille lapsille, jotka tavallisesti eivät mitään saa. Ja etkös luule, että kun Jumala on ottanut meiltä meidän oman lapsemme, hänen tarkoituksensa juuri on että me siihen sijaan rakastaisimme muiden?"

Erland veti hänet puoleensa ja suuteli häntä viehkeästi hymyillen.

"Tee niinkuin tahdot", hän vastasi hiljaa, "en minä tahdo estää sinua".

Hän puristi miehensä kättä ja palkitsi hellästi hänen hyväilynsä.

Sen enempää he eivät illan kuluessa puhuneet siitä asiasta, mutta seuraavana iltana paloi, samoin kuin edellisinkin jouluna, salissa iso joulukuusi ja raskas paino, joka oli niin kauan rasittanut heidän kotielämänsä, haihtui iloisten, onnellisten lastenäänien helinästä. Ja kun Erland katsoi vaimonsa silmiin, jotka säteilivät ilosta, vaikka huulilla häilyi suruinen hymy, niin tunsi hän, ensi kerran sitte Yrjön kuoleman, ikäänkuin hengähdyksen ikuista vanhurskautta, aavistuksen siitä tasapainosta, joka ylläpitää kaikkia, salaisesta, sovittavasta voimasta, joka mahtavan pohjavirran lailla vie elämätä eteenpäin ja joka nyt kohottavalla voimalla koetti vetää heitä sinne, jossa he suuremmissa ja syvemmässä merkityksessä taas löytäisivät pojan, jonka he olivat kadottaneet.

*** END OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK SIELUNTAISTELUITA ***

Updated editions will replace the previous one—the old editions will be renamed.

Creating the works from print editions not protected by U.S. copyright law means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg™ electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG™ concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for an eBook, except by following the terms of the trademark license, including paying royalties for use of the Project Gutenberg trademark. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the trademark license is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. Project Gutenberg eBooks may be modified and printed and given away—you may do practically ANYTHING in the United States with eBooks not protected by U.S. copyright law. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

START: FULL LICENSE
THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE
PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg™ mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase "Project Gutenberg"), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg™ License available with this file or online at www.gutenberg.org/license.

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg™ electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg™ electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg™ electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg™

electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. "Project Gutenberg" is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg™ electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg™ electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg™ electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation ("the Foundation" or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg™ electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is unprotected by copyright law in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg™ mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg™ works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg™ name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg™ License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg™ work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country other than the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg™ License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg™ work (any work on which the phrase "Project Gutenberg" appears, or with which the phrase "Project Gutenberg" is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you will have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

1.E.2. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is derived from texts not protected by U.S. copyright law (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase "Project Gutenberg" associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg™ trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg™ License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg™ License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg™.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg™ License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg™ work in a format other than "Plain Vanilla ASCII" or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg™ website (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original "Plain Vanilla ASCII" or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg™ License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg™ works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg™ electronic works provided that:

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg™ works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg™ trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, "Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation."
- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg™ License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg™ works.
- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.
- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg™ works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg™ electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the manager of the Project Gutenberg™ trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread works not protected by U.S. copyright law in creating the Project Gutenberg™ collection. Despite these efforts, Project Gutenberg™ electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain "Defects," such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the "Right of Replacement or Refund" described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg™ trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg™ electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH 1.F.3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you 'AS-IS', WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg™ electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg™ electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg™ work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg™ work, and (c) any

Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg™

Project Gutenberg™ is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need are critical to reaching Project Gutenberg™'s goals and ensuring that the Project Gutenberg™ collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg™ and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation information page at www.gutenberg.org.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non-profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation's EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state's laws.

The Foundation's business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation's website and official page at www.gutenberg.org/contact

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg™ depends upon and cannot survive without widespread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine-readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit www.gutenberg.org/donate.

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: www.gutenberg.org/donate

Section 5. General Information About Project Gutenberg™ electronic works

Professor Michael S. Hart was the originator of the Project Gutenberg™ concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For forty years, he produced and distributed Project Gutenberg™ eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg™ eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as not protected by copyright in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our website which has the main PG search facility: www.gutenberg.org.

This website includes information about Project Gutenberg™, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.